

MILIEURAMA

THATCHER BREEKT ONS ZUUR OP

EDITORIAAL	2
Thatcher breekt ons zuur op.	3
Drin d'ruit.	6
BRIEVEN	15
FLITSEN	17
Het milieu soldaat gemaakt.	18
POLITIEK & CO	22
FRONTLIJN	22
Kwaliteit, economie en milieu.	23
PUBLIKATIES	26
EUROPA	28
BERICHTEN	29
KALENDER	31
PUZZELEN	32

inhoud

THATCHER

editoriaal

TOERISMEBOYCOT
GROOT-BRITANNIË

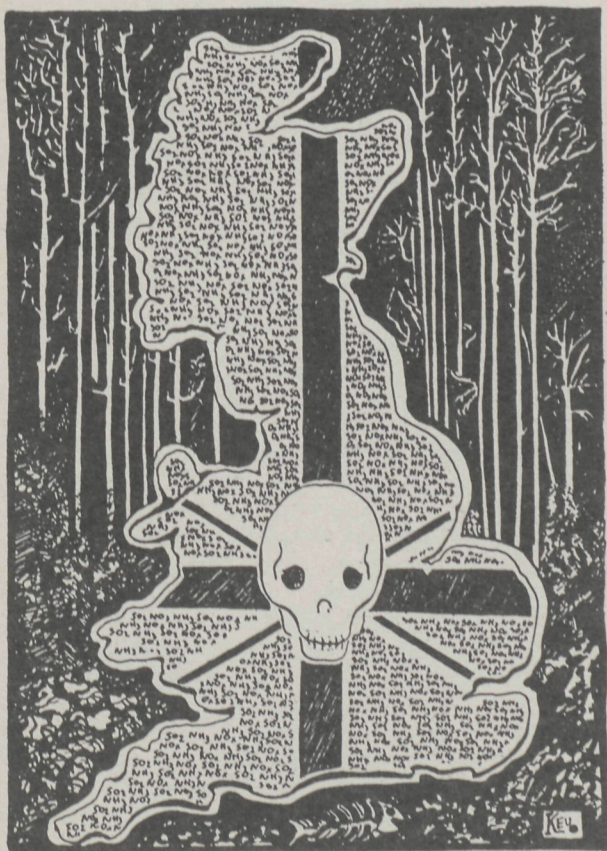
Naast Lady Di en nietsontziende hooligans, wordt Groot-Brittannië stilaan berucht door een ander exportprodukt... nl. zure regen. Vanop hun eiland zorgen zij voor flink wat verzuring op het Europese kontinent. En wat erger is... de Britse regering is bijzonder onwillig om er iets aan te doen. Aktie dan maar : op verzoek van de Britse milieu-organisatie "Friends of the Earth" zelf, wordt een internationale toerismeboycot tegen Groot-Brittannië opgezet tesamen met een massale briefkaartenactie. De Bond Beter Leefmilieu sluit zich hier volkomen bij aan : ingesloten vindt u zo'n protestbriefkaart. Doe een kleine moeite : onderteken ze, kleef er een postzegel op (14 fr.) en post ze (kleine moeite, hard nodig).

Wie nog meer van die kaarten wenst te verspreiden, kan er steeds bekomen op het sekretariaat van de Bond Beter Leefmilieu (ze zijn overigens compleet gratis).

Enne... annuleer maar die eindejaarstrip naar Londen of uw zomervakantie in het Lake District.

Dirk van Melkebeke

HER BREEKT ONS ZUUR OP

Dat zure neerslag voor desastreuze milieuproblemen zorgt is bekend. Een drastische en onmiddellijke aanpak van de oorzaken (zwaveldioxyde, stikstofoxyden, ammoniak) is vereist. Het beleid van Groot-Brittannië inzake dit probleem is echt beschamend.

Groot-Brittannië is met een uitstoot van zo'n 4,5 miljoen ton zwaveldioxyde per jaar (= 2,25 miljoen ton zwavel/jaar) de grootste producent van zwaveldioxyde in West-Europa. De elektriciteitscentrales nemen zo'n 66 % van de totale SO_2 -emissie en 40 % van de NO_x -emissies op zich. De CEGB (=Central Electricity Generating Board) zorgt voor zo'n 80-90 % van de Britse elektriciteitsvoorziening.

Men exporteert 27 maal meer zwaveldioxyde dan men importeert. Slechts 26 % van de Britse emissie komt neer in eigen land, de rest wordt voor een groot deel naar het kontinent gebracht met de wind.

Vooral Skandinavië heeft er last van, met de bekende, ernstige gevolgen voor de aquatische ecosystemen (o.a. massale vissterfte) aldaar.

Reeds in 1972 op de milieukonferentie van de Verenigde Naties in Stockholm legde Zweden een wetenschappelijk rapport voor waarin de emissies van zwaveldioxyde in West- en Midden-Europa en vooral in Groot-Brittannië en Duitsland verantwoordelijk werden gesteld voor de massale vissterfte in Skandinavië. Die studie werd toen skeptisch onthaald; men wou niet geloven dat luchtverontreiniging zo ver getransporteerd kon worden. Een OESO-studie zou echter de Skandinaviërs in 1977 in het gelijk stellen.

Het is nu algemeen aangenomen dat de zwaveldioxyde-uitstoot door Groot-Brittannië gevoelig bijdraagt tot de verzuring van meren in Skandinavië en het verzuringsprobleem in andere landen.

Politieke onwil

Toch weigert Groot-Brittannië ook maar één stap te zetten in de richting van de oplossing van het probleem, en blokkeert het met zijn houding vaak vooruitgang inzake een internationaal zure neerslagbeleid. Het halsstarrig niet willen toetreden tot de 30 %-klub is daar hét voorbeeld van. De 30 %-klub is in de marge van het Verdrag van Genève betreffende de grensoverschrijdende luchtverontreiniging over lange afstand gesticht, en groepeerde heden een 20-tal landen die er zich toe verbinden hun zwaveldioxyde-uitstoot met 30 % te verminderen. Een reductie met 30 % is op zich ruim onvoldoende om het milieu te beschermen, toetreden tot de klub vinden we in die zin meer een teken van politieke goodwill.

De Britse regering negeert daarmee ook de twee belangrijkste aanbevelingen van het "House of Commons Select Committee on the Environment" (voorzitter Sir Hugh Rossi) dat er op aandrang dat Groot-Brittannië de 30 %-klub zou verzoegen, en dat opriep tot het steunen van het voorstel van de Europese Commissie om de uitstoot van grote verbrandingsinstallaties tegen 1995 met 60 % te verminderen wat SO_2 betreft en met 40 % voor NO_x (basisjaar 1980). Men verschuilt zich o.a. achter het argument dat de zwaveluitstoot in vergelijking met het verleden al best is gedaald: een reductie met 37 % in de periode van 1970 tot 1983. Deze vermindering is echter slechts het resultaat van toeval: gebruik van Noordzeegas (laag zwavelgehalte) en de economische recessie. De emissies van de elektriciteitscentrales daalden in diezelfde periode slechts met 9,6 %.

Groot-Brittannië snijdt in eigen vlees

Hun verstarde, koppige onwil is allicht deels terug te voeren op het feit dat de export-importverhouding voor Groot-Brittannië gunstig uitvalt (m.a.w. gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel t.a.v. wat hun vervuiling in andere landen uitricht). Toch wordt meer en meer duidelijk dat het eigen land niet gespaard blijft.

Zo stelt het House of Commons Select Environment Committee dat gebouwen door zwavel worden aangevreten o.a. de St-Pauluskathedraal en de Westminster Abbey in Londen, de Liverpoolkathedraal, de Lincolnkathedraal enz. Gebouwen die stuk voor stuk belangrijk zijn voor toerisme.

Bovendien zijn gebieden zoals Snowdonia in Noord-Wales en het Engelse Lake District door verzuring aangetast. In Noord-Wales wordt de sportvisserij bedreigd wegens verzuring van meren zoals Lake Bala, Lake Conwy, Llyn Brianne, ..., waarvan sommige visdood zijn. Sommige traditionele visser-rivieren bevatten ook geen vis meer. De waterspreeuw wordt bedreigd.

Omtrent de gezondheidstoestand van de bossen is er nog geen duidelijk beeld. De UK Forestry Commission deed een eerste nationaal onderzoek waaruit bleek dat die nogal meeviel. Bekijken we de studie wat beter dan blijkt echter dat noch de bomen ouder dan 45 jaar, noch de bomen die aan de wind zijn blootgesteld zijn opgenomen. De jonge bomen zijn vrij OK leert de studie ons, maar dit is - om het met de woorden van de Friends of the Earth campagnevoerder Chris Rose te zeggen - "zoals een studie over longkanker uitvoeren door de gezondheid bij kinderen na te gaan die te jong zijn om te roken".

Op 10 augustus dit jaar werd een studie gepubliceerd van professor Bent Nilghard van het Zweedse wetenschappelijk instituut. Daarin wordt gesteld dat de symptomen in Zuid- en West-Engeland dezelfde zijn als welke gevonden zijn in Centraal- en West-Europa en Skandinavië. De professor vond in het bosland tussen Londen en Bristol schade aan eiken, taxussen, beuken en essen. Vergeling van naalden, vervroegd verlies van bladeren, scheutmisvorming werden geobserveerd.

Friends of the Earth organiseert nu een onder-

zoek van taxussen en beuken. Een reductie van zwaveldioxyde is m.a.w. ook in hun belang, vooral daar 80 % van de zwaveldioxyde-depositie in Groot-Brittannië afkomstig is van inlandse bronnen.

Virustheorie

Volgens een recente nationale opiniepeiling wil de meerderheid van de Britse mensen gerust wat meer betalen voor hun elektriciteit als daarmee een eind aan de zure neerslag wordt gemaakt. En dat "meer" is beperkt : de tegemoetkoming aan het Europese Commissievoorstel voor grote verbrandingsinstallaties zou een surplus van 1 pond per jaar per elektriciteitsrekeningbetaler betekenen over een periode van 10 jaar. De 30%-klub bijtreden betekent slechts een meerprijs van een kop koffie per jaar voor elke elektriciteitsrekeningbetaler. Trouwens, wie betaalt de Skandinavische vissers de financiële schade die zij lijden wegens de door Groot-Brittannië geëxporteerde zwaveldioxyde-emissies ? Zure neerslag wordt gelukkig meer en meer als probleem onderkend in het Verenigd Koninkrijk; het bewustzijn groeit. Toch is dit bewustzijn nog erg kwetsbaar. Typerend is de reactie van het UK op de virustheorie gelanceerd door prof. Kandler in 1983, en die plots terug internationaal op de proppen kwam. De auteur van de virustheorie stelt dat de gehele woudsterfte veroorzaakt wordt door sommige speciale soorten virussen en microben; luchtverontreiniging wordt m.a.w. vrijgesproken. In het UK heeft de pers zich erg fel op deze theorie gestort, ten bewijze daarvan volgend citaat uit "The Telegraph" : "Laat ons dankbaar zijn dat we geen aandacht besteden aan die onnadenkende milieubeschermers welke reeds lang vragen dat we zo'n 1,800 miljoen pond spenderen voor het verwijderen van zwaveldeeltjes uit elektriciteitscentraleschoorstenen. Het is nu duidelijk dat deze roekeloze maatregel de prijs van elektriciteit erg zou hebben laten stijgen en dit zonder veel nut. Is het te veel gevraagd dat na het mislukken van de zure neerslag en aerosolen-ozon-theorieën het volgende "angstverhaal" van milieubeschermers met het gepaste skepticisme wordt behandeld ?"

Nochtans hadden ze er beter aan gedaan de virustheorie met het nodige skepticisme te onthalen. Prof. Kandler noch Frenzel die in 1985 de virustheorie terug introduceerde, worden onder Duitse wetenschappers geloofwaardig geacht. Die professoren hebben nooit experimenteel aangetoond dat mikro-organismen een primaire rol spelen in woudsterfte, hun resultaten worden tevens tegengesproken door aktuele resultaten van virologen aan de universiteit van Bonn (prof. Nienhaus).

Bovendien maken kenmerkende karakteristieken van de "Waldsterben" symptomatologie en etiologie een sleutelrol van een virus zeer onwaarschijnlijk :

- de vlugge verspreiding van de symptomen over het gehele kontinent gedurende vier jaar;
- haast elke boom- en verschillende struiksoorten lijden eronder;
- het gelijktijdig voorkomen en de verspreiding in Noord-Amerika;
- de afwezigheid van bacillendragers (vektoren)

welke nochtans in vele gevallen een voorwaarde zijn voor de voortplanting van planten virussen;

- de aanwezigheid van "Waldsterben" onder het gehele skala van bodem- en klimaatscondities.

Het enthousiaste onthaal van de virustheorie in het Verenigd Koninkrijk is dan ook meer dan jammer, hopelijk betekent het geen fikse stap achteruit voor de milieubeschermers.

Tine Heyse

DRIN D'RUIT

WERELDKAMPAGNE TEGEN GEVAARLIJKE PESTICIDEN.

PAN (Pesticide Action Network) heeft een aantal maanden geleden een zwarte lijst van twaalf pesticiden bekendgemaakt die de oorzaak zijn van voedsel- en andere vergiftigingen en die, vooral in de Derde Wereld-landen, ernstige problemen scheppen. Op de wereldmilieudag die door de Verenigde Naties werd uitgeroepen, hebben medewerkers van PAN International deze campagne gestart in samenwerking met vakbonden, kerkgemeenschappen, milieu-, verbruikers- en boerenverenigingen uit 25 landen. Vertegenwoordigers van PAN hopen hiermee een einde te stellen aan de schade en dodelijke gevolgen van deze twaalf gevaarlijke pesticiden en dit door het gebruik ervan te elimineren daar waar voorwaarden de bescherming beletten van mens en milieu tegen vergiftiging door pesticiden.

"Wij hebben deze twaalf pesticiden uitgekozen, niet enkel omwille van hun giftigheidsgraad, maar eveneens voor de unieke gevaren die ze inhouden voor de bevolking van de Derde Wereld-landen", verklaarde Anwar Fazal, directeur van de internationale verbruikersunie (IOCU) in het bureau van Penang, Maleisië - één van PAN's gewestelijke centra voor coördinatie van deze wereldkampagne. "Het probleem geldt voor de hele wereld", verzekerde Fazal, "deze chemikaliën worden hoofdzakelijk gebruikt in landbouwproducten bestemd voor uitvoer, zoals bananen, koffie, tee, katoen en rubber. Op die manier gaan ze terug naar Europese, Amerikaanse en Japanse verbruikers en worden aldus in de voedselketen of verbruiksartikelen opgenomen zodat de "gifcirkel" rond is.

Het merendeel van de pesticiden die op de PAN-lijst voorkomen - met inbegrip van DDT, aldrin, dieldrin, heptachloor en chloordaan zijn in het Westen verboden of streng gelimiteerd, maar ze worden op ruime basis verspreid en verkocht in de ontwikkelingslanden. Sommige, waaronder ook parathion en paraquat worden nog steeds op grote schaal gebruikt in de V.S. en andere geïndustrialiseerde landen. In Derde Wereld-landen zijn ze vaak de oorzaak van vele dodelijke vergiftigingen omdat er nauwelijks beperkingen worden opgelegd en de gebruiksvoorwaarden onvoldoende bescherming bieden aan de landbouwers

en hun families, die dan ook de voornaamste slachtoffers zijn van vergiftiging door pesticiden.

Volgens Britse bronnen (Oxfam) die gebaseerd zijn op cijfers van het Wereldgezondheidsinstituut (WHO) worden er jaarlijks tenminste 750.000 mensen door pesticiden vergiftigd - waaronder 14.000 met dodelijke afloop.

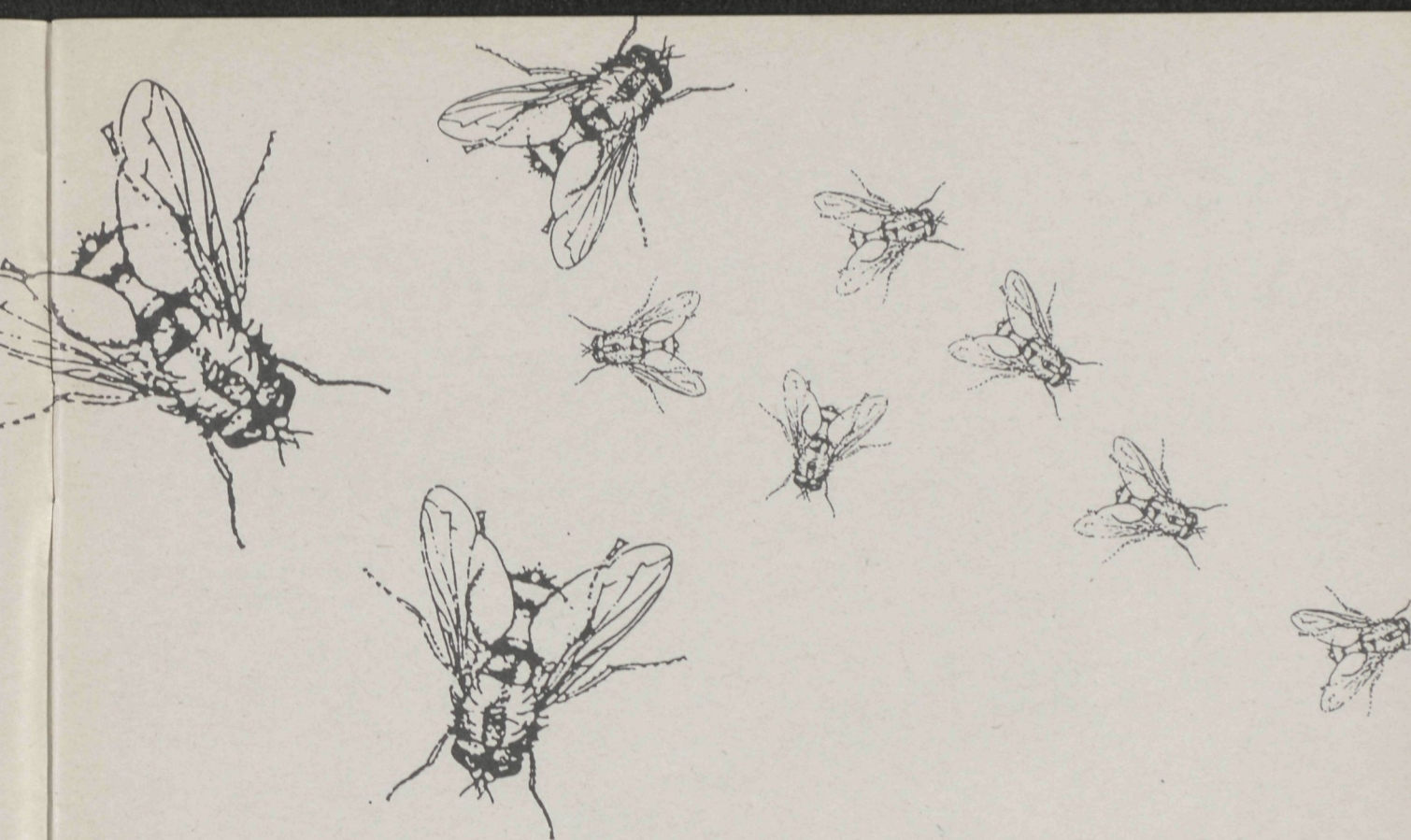
Het merendeel van de slachtoffers van deze twaalf gevaarlijke pesticiden vallen in Derde Wereld-landen waar studies aantonen dat het vergiftigingscijfer 13 keer hoger ligt dan in de Verenigde Staten. De helft van alle vergiftigingen en 3/4 van die met dodelijke afloop worden in Derde Wereld-landen gesignaleerd, hoewel die slechts 1/6 van het wereldverbruik van pesticiden voor hun rekening nemen. Het tekort aan afdoende medische hulp, konstante ondervoeding en andere gezondheidsproblemen in de Derde Wereld-landen, verhogen deze gevaren.

Magda Renner (Acao Democracia Feminina Gaucha in Porto Alegre, Brazilië) verwees naar de tragische ramp in december van vorig jaar in Bhopal (India) als een voorbeeld van een politiek met "twee maten en twee gewichten" die door multinationale fabrikanten van pesticiden wordt gevoerd wanneer ze zaken doen met Derde Wereld-landen. "Deze firma's verkopen niet alleen producten die verboden zijn in de meeste Westerse landen", zegt Renner, "maar ze bouwen bovendien fabrieken waarvan de operationele voorwaarden duidelijk minder streng zijn dan die in de V.S., Europa of Japan. Bijgevolg, wordt de bevolking van de Derde Wereld-landen aan een dubbel risico blootgesteld - zowel in de productie als in het gebruik van deze zeer gevaarlijke chemikaliën."

De PAN-zwarte lijst van de twaalf gevaarlijke pesticiden vermeldt: HCH/Lindaan, Toxaphene, Chloordaan/Heptachloor, Chloordimeform, DBCP, DDT, Aldrin/Dieldrin/Endrin (de "drin's"), EDB, Pentachloorphenol (PCP), Paraquat, Parathion en 2,4,5,T.

Volgens vertegenwoordigers van PAN is het doel van de "gevaarlijke twaalf"-kampagne:

1. de verzekering dat veiligheid en een gezond

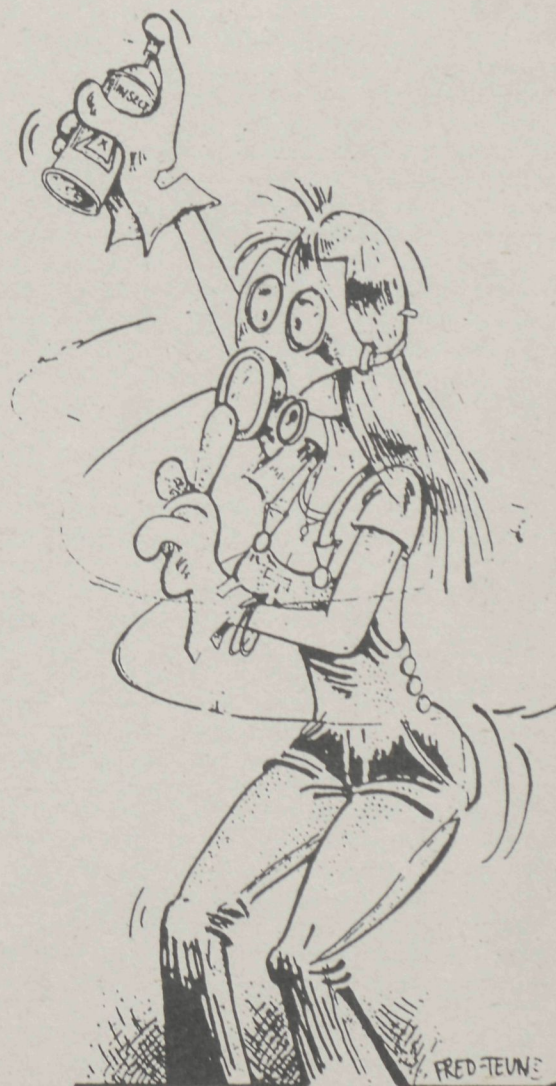

milieu onder de loupe zullen worden genomen in vrijwel alle politieke beslissingen betreffende het gebruik en handel van pesticiden;

2. het gebruik van de "gevaarlijke twaalf" stop te zetten waar ook ter wereld als een veilig gebruik ervan niet kan worden verzekerd;

3. de "twee maten en twee gewichten"-politiek te elimineren in de wereldhandel van pesticiden door open toegang te verkrijgen tot technische gegevens, in het bijzonder wat betreft de gezondheids- en veiligheidsinformatie hieromtrent en effectieve controle mogelijk te maken waar ook ter wereld pesticiden worden geproduceerd of gebruikt;

4. om publieke en institutionele ondersteuning te ontwikkelen voor het gebruik van het onderzoek naar de vele alternatieve bestrijdingsprogramma's die het gebruik van pesticiden elimineren of beperken.

SPANJE 1981: WAS EEN PRODUKT VAN BAYER DE OORZAAK VAN DE EPIDEMIE?

531 doden en 24.000 zieken, waaronder sommigen voor de rest van hun leven met blijvende letsels, dat is in nuchtere maar gruwelijke cijfertaal de balans van de vergiftigingsgolf die in 1981 Spanje trof en die nog steeds bij gebrek aan beter als "Syndrome Toxico" bekend staat.

Hoe reageerde de Spaanse overheid op een catastrofe van deze omvang? Zij besliste voorbarig en zonder voldoende wetenschappelijke grond dat de oorzaak in verknoeiide raapolie zou te vinden zijn. Op de lijst van slachtoffers die voor schadevergoeding in aanmerking kwamen, werd daarom alleen opgenomen wie ziek was en toegaf dat hij op de één of andere manier deze olie gebruikt had.

Zeven olie-industriëlen zitten daarom reeds 43 maanden in voorarrest. Om de gang van zaken te legaliseren, werd dan ook vanaf 01/01/'85 de tot dan toe geldende maximum duur van voorarrest van 30 maanden tot 48 maanden verlengd.

Over de officiële olie-hypothese zei dr. Reinat Kimbrough, chef-toxikologe van de V.S.-federale gezondheidsdienst het volgende in de uitzending GLOBUS van 10/02/'85: "We hebben zeer veel proeven met dieren gedaan, met apen, guinese biggetjes, ratten en muizen. We hebben hen de olie gevoerd en geen positieve resultaten verkregen. Integendeel, de dieren hebben geen ziektes vertoond en ook geen reacties die erop zouden wijzen dat deze olie één of andere toxische substantie bevat... Bovendien hebben ook vele andere laboratoria in Europa gepoogd één of andere toxische substantie in deze olie te vinden maar ook zij boekten geen succes."

Andere hypothesen over de oorzaak, gesteund op epidemiologische studies alsook over wijze, volgorde en ontwikkeling van de klinische symptomen werden daarentegen tot nu toe door de Spaanse instanties niet in aanmerking genomen en zelfs onderdrukt. Hun verdedigers werden van hun

functie ontslagen, zo b.v. dr. Antonio Muro, directeur van het koninklijk hospitaal van Madrid op 15 mei 1985, 2 weken na het begin van zijn onderzoeken! Of zij kregen hun ontslag zonder opzeggingsperiode zoals het onderzoekersechtpaar, dr. Maria Jesus Clavera Ortiz en dr. Francisco Javier Martinez Ruiz, leden van de "Comision de Investigacion Epidemiologica" van het "Plan National par el Sindrome Toxico". Dat gebeurde

nadat vroeger reeds tijdens hun zomerverlof in hun woning was ingebroken, niet om waardevolle zaken of geld te stelen, maar om het "dagboek" van hun dagelijkse onderzoeken en gelijkaardige dokumenten te ontvreemden. Of men schrapte de middelen voor hun verdere onderzoeken, zoals b.v. bij dr. Lopez Agreda, neurofysioloog en specialist voor onderzoek over slaapstoornissen aan het provinciaal ziekenhuis van Madrid.

Waar zagen - en zien - deze en andere onderzoekers en dokters de oorzaken van deze vergiftiging?

Epidemiologische onderzoeken, voornamelijk uitgevoerd door dr. Muro, bewezen dat de oorzaak in het typische Spaanse gemengde gerecht bestaande uit sla, tomaten, paprika, ajuinen, a-zijn, olie en zout, te vinden zou zijn. Verdere onderzoeken beperkten de bestanddelen die als dragers van het gif in aanmerking kwamen: vooral tomaten, en wel een heel bepaalde, voor de

Spaanse binnenlandse markt bestemde soort met als naam VEMONE of LUCY, maar in kleine hoeveelheden ook paprika.

De klinische symptomen wezen op een vergiftiging door fosforzure esters, een bestanddeel van zogenoemde plantbeschermende middelen, dat systemisch werkt, d.w.z. door de plant met de wortels wordt opgenomen en chemisch in het metabolisme van de plant eerst wordt versterkt en daarna wordt afgebroken. In detail volgde dr. Muro de weg van de zieken en hun families over reizende handelaars, tussen- en groothandelaars tot aan de kweekplaats Roquets del Mar in de vroege-tomaten-provincie AMERIA. Hier ontdekte hij op 11 juli 1981 dat voor een wormplaag een anti-wormmiddel verkeerd was gebruikt, t.t.z. zonder de voorgeschreven wachttijd van 3 maanden tussen het gebruik van dit produkt en de oogst, na te leven.

Deze hypothese wordt ook gevolgd door de onderzoeken inclusief dierenexperimenten die dr. Luis Frontela Carreras, professor voor gerechts-geneeskunde aan de universiteit van Sevilla, met 4 substanties heeft doorgevoerd. De tot hiertoe verkregen resultaten bevestigen deze hypothese. Voor de eerste keer gelukte het, bij experimenten met dieren, gelijkaardige symptomen als bij de zieken van het "Syndrome Toxic" te verkrijgen. Bij deze 4 substanties behoort "Fenamiphos", het hoofdbestanddeel van het BAYER-produkt "Nemacur", een anti-wormmiddel.

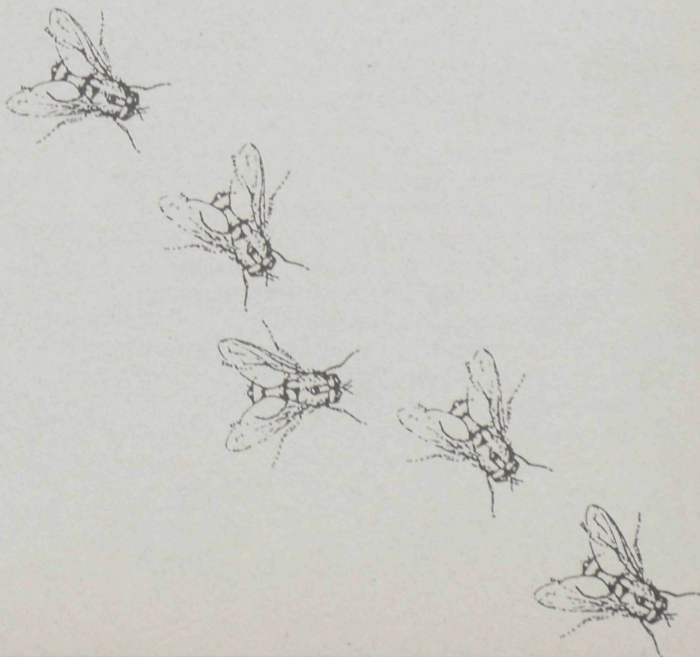
Het Spaanse tijdschrift CAMBIO 16 droeg dan ook op 17 december 1984 volgende fronttitel: "Een BAYER-produkt vergiftigde Spanje". Prof. Frontela zal hierover na het afsluiten van zijn onderzoeken in de eerste maanden van 1985 definitief stelling nemen.

Voor prof. Lingk van de federale gezondheids-

En wat met de vergiftigingsslachtoffers in dit spel? Op grond van een valse interpretatie over de oorzaak van de vergiftiging zijn ze op alle mogelijke manieren behandeld, alleen niet op de juiste manier voor een vergiftiging door fosforzure esters. Behalve dan misschien enkele Amerikaanse soldaten van de basis Torrejon, die zoals andere bewoners van deze Madrileense voorstad door het syndroom ziek geworden waren, maar die volgens berichten van Spaanse artsen en getroffen naar het militaire ziekenhuis in Wiesbaden zijn overgevlogen, waar men hen met een werkzaam tegengif heeft behandeld zodat noch dodelijke ongevallen noch duurzame letsels zijn opgetreden... Dit absoluut ongelooflijk, shockerend schandaal roept massaal vragen op: Waarom beten de Spaanse instanties zich vast op olie als veroorzaker en probeerden ze andere hypothesen te verdringen? Heeft men de zieken geofferd om de Spaanse toetreding tot de EEG en de exportmogelijkheden voor landbouwprodukten in het kader van de landbouwmarkt niet in het gedrang te brengen? Vreesde men in de moeilijke kwestie van NATO-toetreding een storm van protest van de bevolking, wanneer zou bekend worden dat bijna 25.000 mensen door een "civiele" chemische substantie ziek of gestorven waren, een substantie die evengoed als grondstof voor het chemische wapen "zenuwgas" zou kunnen dienen? Heeft de veroorzaker dat geweten? Heeft hij misschien, om het schandaal te vermijden, de Spaanse instanties onder druk gezet? Is het toevallig, dat de firma Bayer voor het produkt "Nemacur", waarvan het etiket in 1981 geen gebruiksvorschriften voor tomaten vermeldde, in 1982 een nieuw etiket invoerde, dat voor tomaten een bijzonder lange wachttijd van 3 maanden voorschrijft? Waarom heeft de WHO zo lang gezwegen? In wiens belang werd bij het onderzoekers-echtpaar Clavera-Martinez ingebroken? Worden de slachtoffers een tweede maal slachtoffer maar nu omwille van het staats- of ondernemersbelang, of omwille van beide? Wat zou er gebeurd zijn, indien in plaats van tomaten voor de Spaanse binnenlandse markt exporttomaten, die vooral in het voorjaar in de hele EG worden verkocht, op deze wijze verkeerd zouden zijn behandeld?

dienst, behoort Fenamiphos eveneens tot de 4 of 5 fosforzure esters, die tot nu toe onbekende ziektebeelden kunnen veroorzaken, die gelijken op deze die optreden bij aanstekende processen van virusinfekties, zoals b.v. longontstekingen en en lymfen-infiltraties van het zenuwstelsel. De vergiftigingsepidemie in 1981 werd ook eerst gekenmerkt als een soort van "afwijkende longontsteking".

De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), die van de Spaanse instanties slechts weinig verklarende data en materiaal kreeg, heeft daarentegen in halfzachte noch-vis-noch-vlees-formuleringen de officiële oliethesis versterkt, door van een sterke band tussen ziekte en oliegebruik te spreken (geen statistisch wonder omdat voor sla ook olie nodig is) en dat, niettegenstaande olie in kwestie, bij deze dieren niet de symptomen van de vergiftigingsepidemie, maar een totale vervetting teweegbracht.

BESTRIJDINGSMIDDELEN UIT NEDERLAND:

SHELL HELPT DERDE WERELD

Nederland is de grootste exporteur van "drins" ter wereld. Deze worden door Shell in Rotterdam-Pernis gemaakt. Voor ca. 98% verdwijnen ze naar buiten de EG, grotendeels naar de Derde Wereld. In Nederland zijn ze, op een enkele toepassing van endrin na, verboden. Met drins (aldrin, dieldrin, endrin) kunnen een groot aantal insektensoorten bestreden worden.

De produktie van aldrin en dieldrin is een monopolie van Shell-Pernis; de produktie van endrin werd kort geleden gestopt. Endrin wordt waarschijnlijk nog geproduceerd door het Amerikaanse bedrijf Velsicol te Memphis, Tennessee. Mogelijk produceert een Mexikaanse dochteronderneming ook nog een kleine hoeveelheid endrin.

Positie van EG en Nederland in de export.

Van de bijna 300.000 ton pesticiden die in 1981 naar Derde Wereld-landen werden geëxporteerd nam de EG liefst 61,5% voor zijn rekening, gevolgd door de USA met 33%; derde was Japan met 5%. De helft van de eksport naar de Derde Wereld bestaat uit insekticiden, waarin Nederland een aandeel van ongeveer 10% heeft, ofwel 15.500 ton. Nederland exporteert vooral naar Noord-Afrika en West-Azië.

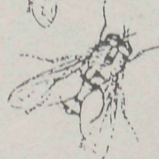
Van de drins produceerde Shell-Pernis eind 1984 zijn 150.000.000ste kilo. Naast aldrin, dieldrin en endrin werd in de periode '59-'65 ook telodrin gemaakt. In de periode '80-'83 werd per jaar nog zo'n 4000 ton drins geproduceerd.

Een flinke portie drins en afval is overigens in Nederland achtergebleven; belangrijkste plaatsen zijn het slib van de eerste petroleumhaven in Rotterdam, verspreid o.a. in de Broekpolder te Vlaardingen, en de afvalstorten langs de Hollandse IJssel, met name te Gouderak.

Effekten.

De drins behoren tot dezelfde groep van insektenbestrijdingsmiddelen als DDT, namelijk de gechloreerde koolwaterstoffen. Deze zijn weinig selektief. De drins zijn dan ook gebruikt tegen een breed scala van insekten en op zeer veel gewassen. B.v. tegen wormen, mieren, torren, vliegen, termieten en sprinkhanen op gewassen als katoen, rijst, tabak, groenten, granen, koffie, fruit, maïs en aardappels.

Door hun brede werking zijn deze middelen niet

alleen werkzaam tegen het doelwit maar doden ze ook andere organismen. Een belangrijke groep daarbij is die van de roofinsekten, roofmijten en roofwespen b.v., die van andere insecten leven, en dus kunnen voorkomen dat deze tot plagen uitgroeien. Deze roofinsekten zijn nogal eens gevoeliger voor insecticiden dan de insecten waarop ze parasiteren, en planten zich minder snel voort dan het plaag-insekt. Bij het bestrijden van een plaag met niet-selektieve middelen als drins, DDT, e.d. kunnen makkelijk de natuurlijke vijanden van andere plagen gedood worden. Resultaat is dan het ontstaan van nieuwe belangrijke plagen, die voordien niet aanwezig waren. Voorbeelden van deze sekundaire plaagvorming zijn vooral in de katoen- en de fruitteelt te vinden. Deze plagen moeten op hun beurt ook weer bestreden worden, zodat het aantal bespuitingen weer toeneemt.

Herhaalde bespuitingen leiden er bovendien vaak toe dat de te bestrijden plaag ongevoeliger wordt: er ontstaat resistentie. Om de plaag onder controle te houden moet er weer gespoten worden. Verder verdragen de economisch ook belangrijke groep van de bestuivende insecten, bijen en hommels, de meeste insecticiden bijzonder slecht.

De planten- en dierenwereld in niet-landbouwgebieden kan ook zeer benadeeld worden. Via vliegtuigen verstoven of via water weggespoelde pesticiden kunnen terechtkomen in rivieren, meren en kuststroken, en daar vissen, kreeften, garnalen en hun broed aantasten.

In Azië komt regelmatig sterfte voor onder vissen in de natte rijstvelden. Endrin is daar nogal eens de oorzaak van. Deze vissen zijn de belangrijkste eiwitbron voor de plaatselijke bevolking. Een toepassing van dieldrin die onlangs weer in opspraak kwam is de bestrijding van de tseetseevlieg in Afrika, overbrenger van slaapziekte bij mens en vee. Grote hoeveelheden dieldrin zijn daarbij over natuurgebieden verspreid, met als belangrijkste doel weidegebieden voor veeteelt geschikt te maken.

Recent ging het om toepassing in wildparken in Botswana, en op oevers van een belangrijke rivier. Op de vaten stond als waarschuwing echter dat dieren tenminste vier maanden buiten het gebied moeten blijven, en dat het giftig is voor vissen, en dat afdrijven naar o.a. rivieren voorkomen moet worden.

Al zeer lang is bekend dat er nogal wat nadelen vastzitten aan het gebruik van dieldrin tegen de tseetseevlieg, en met name aan de vliegtuig- en

helikopterbespuitingen.

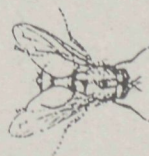
Tseetseevliegen leven vlak boven de grond tot een hoogte van ongeveer anderhalve meter, en zitten gewoonlijk aan de onderkant van takken. Er moet dus een flinke nevel geproduceerd worden om de onderlaag van de begroeiing te bereiken. Plaatselijk zijn daarbij apensoorten vrijwel uitgeroeid, evenals vleermuizen; insectenetende vogels werden sterk gedecimeerd. Als oeverzones bespoten werden, verdwenen veel soorten organismen uit de waterlopen.

Het ook vrij veel gebruikte endosulfan en de recent meer gebruikte pyrethroïdes zijn overigens ook voor waterorganismen zeer riskant.

Afbreekbaarheid en ophoping.

Een andere eigenschap van drins, DDT, e.d. is dat ze slecht afbreken. Gebruik van aldrin en dieldrin voor bodemplagen zorgde ervoor dat vrij forse hoeveelheden in de bodem terechtkwamen die daar maar langzaam uit verdwijnen. In tropische streken gaat dat overigens wel iets sneller dan in gematigde klimaatzones. In tropische gebieden kunnen echter omzettingsprodukten gevormd worden die soms giftiger zijn of persistenter dan de oorspronkelijke stof. Een gevolg van de slechte afbreekbaarheid is ook dat deze stoffen zich ophopen in vetweefsel. Via water (bij vissen) en voedsel (bij visetende vogels, roofvogels e.d.) worden ze opgenomen en in het lichaam vastgehouden. Ze komen pas vrij bij vasten (hongerperiodes, broeden, trek bij vogels) of de uitscheiding van vetten, b.v. via eieren of (moeder)melk.

Hoewel drins in Nederland al meer dan tien jaar niet gebruikt (mogen) worden is in die tijd de hoeveelheid in menselijk vetweefsel maar weinig afgenomen. Bij DDT, dat overigens in grotere hoeveelheid in menselijk weefsel aanwezig is/was dan drins, is er wel een duidelijke afname gekonstateerd.

Giftigheid.

De akute giftigheid van endrin is zeer groot, zowel voor mens, zoogdier, vis als vogel; dit middel is dan ook een bron van vele vergiftigingen in de Derde Wereld. Aldrin en dieldrin zijn iets minder giftig, maar hopen zich op in vetweefsel, in tegenstelling tot endrin. In de eerste plaats wordt het funktioneren van zenuwen beïnvloed door deze groep van middelen. Bij zeer lage doseringen kunnen al subtiele veranderingen optreden, resulterend in gedragsveranderingen; verder kunnen hormoonhuishouding, leverfunctie en voortplanting negatief beïnvloed worden. Daarnaast bleken drins in sommige studies de kans op tumoren of schade aan het embryo te vergroten, of op te roepen.

DRIN D'RUIT

PESTICIDEN AKTIE NETWERK.

In het Pesticiden Aktie Netwerk (PAN) werken groepen samen uit ontwikkelde en ontwikkelingslanden, die proberen tot een effectieve aanpak te komen van de problemen van chemische bestrijdingsmiddelen in de Derde Wereld. Belangrijk daarbij is de uitwisseling van informatie over de hele cyclus van produktie, handel en verwerking, transport en afzet, toepassing en gebruik van pesticiden. Hun effecten en beschikbare alternatieven mogen niet vergeten worden. Verder dient goede wetgeving en controle te worden bevorderd. PAN kritiseert de dubbelzinnige rol van het bedrijfsleven en probeert het beleid van regeringen en internationale organisaties te beïnvloeden. In PAN werken momenteel meer dan 300 groepen en organisaties samen. Kort samengevat probeert PAN het volgende te bereiken:

* De eksport van pesticiden, die in ontwikkelde landen verboden, niet toegelaten of sterk in gebruik beperkt zijn, dient in principe verboden te worden. Eksport mag alleen worden toegestaan indien het importerende land volledig is geïnformeerd omtrent het middel en expliciet om het middel heeft gevraagd. Daarom ook dat men, wat België betreft, een aanpassing wenst van het K.B. van 1975 betreffende handel, verkoop en transport van pesticiden. Dezelfde bepalingen geldend voor België zouden moeten van toepassing worden ook op import, en vooral op export (zowel naar ontwikkelingslanden als naar ontwikkelde landen). Het Europees Parlement heeft al een resolutie in bovengenoemde zin aangenomen; het is nu aan de Europese Commissie of de Europese Ministerraad om te komen met richtlijnen. (cfr. resolutie Squarchialuppi). Hoewel de EEG de grootste eksporteur is van pesticiden, is er op deze eksport geen enkele EEG-richtlijn van toepassing; er zijn alleen (vrij strenge) richtlijnen voor de handel in en tussen EG-landen.

* De rijke, eksporterende landen dienen Derde Wereld-landen te helpen bij het opzetten van instanties die het gebruik van pesticiden effectief kunnen reguleren en kontroleren. Hierbij valt te denken aan scholingskursussen, routinelaboratoria e.d.

* Meer aandacht voor onderzoek naar en ontwikkeling van alternatieven voor het gebruik van pesticiden in ontwikkelingslanden: ook binnen de Belgische ontwikkelingsprojecten.

Deze doelen worden op diverse plaatsen bepleit. Op internationaal niveau zijn de FAO (Wereld Voedsel en Landbouw Organisatie) en de UNEP (Milieuprogramma van de Verenigde Naties) de belangrijkste organen die zich met eksport van

gevaarlijke stoffen, in het bijzonder pesticiden, bezighouden. In de FAO staat momenteel een gedragskode ter discussie die een duidelijke verbetering kan betekenen ten opzichte van de huidige situatie, ook al kan ze geen dwingende voorschriften geven. Zaak is nu te zorgen dat geen verwatering optreedt van de voorstellen. Een lobby van de industrie probeert evenwel (samen met Economische Zaken) alles te beperken tot vrijwillige regelingen, die geen beperkingen opleggen aan de eksport van pesticiden, ook al zijn ze hier verboden. Dit vrij matige standpunt komt ook naar voor in het schriftelijk antwoord van de Belgische FAO-ambassadeur in Rome in een antwoord op een schrijven van PAN-België. België wenst niet verder te gaan dan vrijwillige uitwisseling van informatie tussen importerend (vragend) land en de industrie. PAN eist alsnog van de Belgische regering, en zijn FAO-afgevaardigde, een strengere reglementering waarbij de Belgische overheid als eksporterend land (evenals de andere eksporterende landen) verplichtend enkel een exportvergunning zou kunnen afleveren indien de gegevens met betrekking tot toelating, strenge restrikties, gebruikbeperkingen en gebruiksverboden... aan de importerende landen zijn overgemaakt; en nadat deze duidelijk verzocht hebben, om, na kennisname van de rechtsgeldige bepalingen in het eksportland van kracht, toch nog wensen over te gaan tot import.

Tevens wenst men dat België binnen de FAO, benevens het opnemen van een eksportverbod voor gevaarlijke stoffen, eveneens de konkrete aanbeveling van alternatieven, zoals geïntegreerde gewasbescherming (IPM), en opneming hiervan in de doelstelling van deze gedragskode (CODE OF CONDUCT) (een aanbeveling van de FAO-beheerraad zelf).

In het komend jaar wil PAN via de aangesloten groepen in elk land actie gaan voeren rond twee thema's:

A. Het opstellen van een lijst van de twaalf meest riskante middelen, met name de nu voorliggende "dirty dozen"-lijst, met hieraan gekoppeld een campagne voor een eksportverbod van bedoelde pesticiden (met eventueel als enige uitzondering, dat vergunning mogelijk is bij een beargumenteerd en expliciet verzoek van een andere regering); op korte termijn een herziening van de toelatingsdossiers van die pesticiden uit de "dirty dozen"-lijst die momenteel nog voor beperkte/onbeperkte toepassingen toegelaten zijn in België (2,4,5-T; lindaan, paraquat, parathion, EDB).

PARAQUAT: OOK IN BELGIË TE RISKANT VOOR GEBRUIK.

Paraquat is een vrij veel gebruikt onkruid-bestrijdingsmiddel, beter bekend onder de merknaam "Gramoxone". Belangrijkste producent is ICI, Engeland. Paraquat is zeer giftig voor mens en dier; er bestaat géén tegengif voor. Een zeer geringe hoeveelheid van ca. 10 ml is al dodelijk voor de mens. Ondanks de ontwikkelde behandelingen is paraquat in Nederland al jaren het bestrijdingsmiddel dat relatief de meeste doden oplevert. In de periode '70-'82 zorgde het met 6% van het aantal geregistreerde vergiftigingen voor 33% van het aantal geregistreerde doden. Het tast de longen aan, waardoor de patiënt in een aantal dagen aan asfyxie overlijdt. De verharding van de longen duurt soms een paar weken, in welke tijd de patiënt volledig bij bewustzijn is. Van de in ziekenhuizen behandelde akute vergiftigingen had 62% een dodelijke afloop.

Ook huisdieren en in het wild levende dieren worden het slachtoffer, met name door contact met het behandelde gewas, b.v. het eten van gras. Tussen '80 en '82 zijn diverse vergiftigingen van honden en katten met dodelijke afloop gemeld. Sterfte onder hazen, die erg gevoelig zijn, is herhaaldelijk geconstateerd. Paraquat is nu wel verboden voor luzerne en karwij, en grassen die als groenbemesting geteeld worden. Het is giftig voor bijen, speciaal voor in of bij de grond nestelende soorten. Hetzelfde geldt voor vogels; zelfs bij normaal gebruik wordt nadelig effect op het broedresultaat en de jongen gevonden. Ook mikro-organismen in de bodem worden duidelijk beïnvloed.

Ophoping in de bodem.

Paraquat hecht zich zeer sterk aan kleideeltjes. Volgens onderzoek van ICI zou er verder niets mee gebeuren. In veldproeven bleken toch veranderingen merkbaar; onduidelijk is wat er precies gebeurt.

DRIN D'RUIT

In bodems met veel zand en humus en weinig klei kan oververzadiging optreden, zeker als de bodembewerking minimaal is. Het kan zich dan verder in het milieu verspreiden. Op behandelde grond geteelde gewassen groeien langzamer (sla). In laboratoriumproeven bleek verder geen omzetting van paraquat in de bodem te vinden. Er vindt dus ophoping van een actief gif in de bodem plaats.

Lange-termijn-effecten.

Een evaluatie van de bestaande gegevens heeft het EPA (Environmental Protection Agency) in de USA doen konkluderen, dat onderzoeken naar tumoren, geboortefwijkingen of effect op het nageslacht knudde waren, en dat er kans is dat deze effecten optreden bij blootstelling aan paraquat.

Regelingen.

In Zweden, Finland en de Filippijnen is gebruik van paraquat sterk ingeperkt. In Duitsland worden sinds kort alle toelatingen geschrapt en in Denemarken wordt met ingang van 1986 paraquat verboden. Verder hebben Nieuw-Zeeland, Turkije en Israël het gebruik ingeperkt. In België is paraquat evenwel royaal in gebruik; als loofdoodspruitmiddel voor aardappels, aardbeienranken en afgedragen gewassen in kassen; ook voor doodspuiten van de oude grasmatten bij her-inzaai. Bepaalde vormen (formuleringen) zijn ook toegelaten voor de woonomgeving (plantsoenen) en voor watergangen.

Paraquat in de Derde Wereld.

De verkoop van paraquat over de hele wereld is de laatste tien jaar met 155 per jaar gestegen. Volgens een woordvoerder van ICI kan paraquat gebruikt worden op iedere hektare landbouwgrond in de wereld. Gelijk met die ontwikkeling sterven er overal mensen aan paraquatvergiftiging: een langzame dood, gekenmerkt door een fatale verharding van de longen.

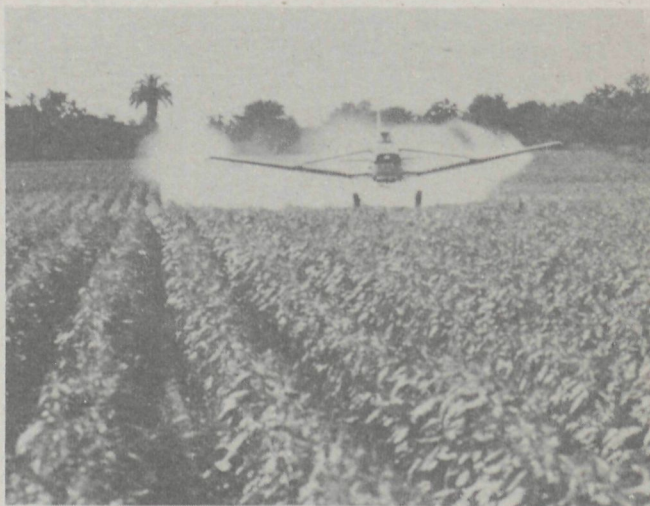
Volgens Dr. Prayoon Deema, directeur van de toxikologische afdeling van het ministerie van landbouw in Thailand, is paraquat één van de meest gebruikte en gevaarlijke middelen in Thailand. "Doordat er een slechte voorlichting is, zijn de gevolgen nog desastreuzer. Plaatselijke verkopers van ICI zeggen dat het inwendig gevaarlijk is, maar zeggen niets over de noodzakelijke bescherming van de huid. Soms wordt in een dorp een film getoond met als doel in de pauze paraquat te verkopen." Deema toonde met onder-

zoekingen aan dat paraquat veelvuldig in het oppervlaktewater voorkomt. Massale vissterftes hebben zich voorgedaan als gevolg van een overmatig gebruik van paraquat en in mindere mate dieldrin en DDT. "Er komt nog bij, dat we niets weten over de lange-termijn-effecten van paraquat. Ik zou mensen niet durven aan te raden vis te eten met dit bestrijdingsmiddel", konkludeerde Dr. Deema. Zoetwatervis is de belangrijkste bron van eiwitten voor de Thais op het plateland.

In Midden-Amerika wordt paraquat gebruikt om velden met illegale marihuana-aanplant mee te bombarderen. Zo'n actie werd in 1979 in de VS en Mexico stopgezet om milieuredenen, en vanwege de vrees dat de vergiftigde marihuana toch bij de konsument in de VS terecht zou komen. Recent gebeurde dit op grote schaal in het Middenamerikaanse staatje Belize (met financiële steun van de Mexicaanse en Amerikaanse regering).

Protesten van de boeren wegens een verminderde honingopbrengst hadden natuurlijk weinig effect. Paraquat doodt niet alleen de bloemen, maar ook de bijen die de honing verzamelen.

Ook in Middenamerikaanse landen is het gebrek aan kennis bij de boeren een oorzaak van vergiftigingen. Men komt pesticiden in coca-cola-flessen tegen, ingepakt in een krant en zonder etiket. Paraquat heeft bovendien nog dezelfde kleur als coca-cola.

brieven

Zeven jaar milieustrijd (1).

"Zeven jaar milieustrijd" is een relaas van zeven jaar steeds groter wordende verliezen. Het is ook een relaas van de niet-erkenning, het gevecht van de aarden tegen de ijzeren pot, de afgegrensde informatie, het éénrichtingsverkeer, het blijven-met-dode-mussen, het oprichten van nutteloze adviesraden (tenzij zij systeembevestigend werken!) de stem van roependen in de woestijn, het voor de natuurvernietigers amusante uitnodigen tot komen praten en dan even geamuseerd doen alsof er niets gebeurde, het overlaten van het initiatief aan de milieuvernietigers, de onderworpenheid aan het systeem, het sensibiliseren van de gesensibiliseerden, het overtuigen van de overtuigden, de a priori geneigdheid tot compromissen-sluiten.

De opvatting is die van een chronologisch relaas, dat op de duur verwarrend, zometer chaotisch werkt. Beter ware geweest, dat per thema zou zijn gewerkt en dan de geschiedenis ervan, waaruit dan wel zou blijken hoe gebrekkig de milieubeweging haar eigen zaken opvolgt (ik stel hier als voorbeeld Tescenderlo Chemie!). Zoals de tekst nu overkomt is het een vorm van dagboek, waarin alles onafgewerkt overkomt en het lijkt wel, of men wacht op het inkasseren van een volgende slag om "terug naar af" te worden verwezen.

De resultaten van zeven jaar verlies: sterven van de meren, sterven van het woud, verdwijnen van de soorten, verhogen van de onleefbaarheid en de onveiligheid, gevolgen in het ecosysteem: toename van de overstromingen, inzet van de woestijnvorming, failliet van de agro-industrie, schuldenlast komen in het relaas niet voor. In het relaas ontbreekt zelfs het aanraken van de basisfilosofie:

- uitgangspunten: Ramsar, Washington, Bern...

Dat zijn maar geraamten, waarop een lichaam moet worden opgebouwd. Wat daar van afwijkt, moet worden verworpen;

- de ondeugdelijkheid van het systeem;
- de wetenschap dat het systeem zichzelf probeert te redden met de laatste restanten natuurlijkheid (in de brede zin) om te zetten in economische productie.

In die zin is het relaas anekdotisch, zowat "à bâtons rompus". Het is dus een verzameling van gegevens, die in een goede vorm moet worden herwerkt en waarin de hoofdlijn door alle gebeurtenissen moet worden zichtbaar gehouden.

Juul Slembrouck

Zeven jaar milieustrijd (2)

In nr.10 (okt.'85) met heel wat

belangstelling "7 jaar milieustrijd" van Roeland Dirks gelezen en herlezen. Al lezende ben ik op een idee gekomen dat ik jullie wil voorleggen. Zou het niet mogelijk zijn daar een film-, dia- of videomontage van te maken?

Een uitgave meer in de reeks BBL - maar ook een aktiemiddel om plaatselijke werkingen te ondersteunen, aan te moedigen, enz... Om aan te tonen dat het zin heeft verder te werken voor het behoud van wat er nog rest, meer zelfs om verder te beheren tot plek met boeiend biotoop.

Want veelal vraagt men "heeft het allemaal nog zin?"

Lucien Thierry

ADVERTENTIE
voor mens- en milieuvriendelijke
techniek op persoonlijk vlak en
op beleidsniveau...

DE KOEVOET

tweemaandelijkse tijdschrift met praktische bouw-
beschrijvingen, dossiers en themanummers, toe-
gankelijke basisdokumentatie, leesvoorbereidingen,
reportages en interviews, produktinformatie.

abonnement (6 nummers) 350 fr.,
of vraag een kennismakingsfolder:
blijde inkomststraat 109 3000 leuven
tel. 016/232649 rek. nr. 001-0695768-63

Reeks BOUW ZELF UW ZONNEBOILER
Reeds verschenen

1. De zonnepaneel (nr. 40)
2. De zonnepaneel (nr. 40)
3. Bekomentariseerde technische boekenlijst (nr. 40)
4. Kosten en baten van zonne-energie (nr. 43)
5. De zon meten met een zelfbouw-solarimeter (nr. 44)

In voorbereiding

6. Naverwarmingssystemen

7. Eerlijke produktinformatie: wat biedt de markt?

Voorbeelden uit de praktijk

Speciale rubriek

TECHNOLOGIE OP SCHOOL

Bouwbeschrijvingen, boekbesprekingen, tips voor leesvoorbereiding en didactische verwerking rond de thema's energie, wonen, voeding, milieu.

Voor technisch-technologische vorming en wetenschappen, biotechniek, voeding, maatschappelijke vorming, milieuleer,...

In voorbereiding

- Ekologische bewaartechnieken (reeks)
- Bouwen naar de zon (passieve zonne-energie in de praktijk)
Werkgroep Technologie verzorgt op aanvraag ook vormingsprogramma's over dezelfde thema's.

Lotto, Presto, Duo, Joker.

De winnaars die niet spelen danken de spelers die niet winnen.

De 65% Belgen die met de Lotto, Presto, Duo of Joker spelen, hoeven zich geen kopbrekens te maken in de bestemming van hun inzet als zij verliezen.

De Nationale Loterij maakt er helemaal geen geheim van en zegt het duidelijk in de dagbladen of met metersgrote affiches: hun inzet dient zowel voor de restauratie van een historisch waardevol gebouw of de internationale uitstraling van

de Opera voor Vlaanderen, als voor het kankeronderzoek, de voorbereiding van de Belgische atleten of waterboringen voor de hard getroffen Sahel-bewoners.

Trouwens, haar naam alleen al maakt het duidelijk. De Nationale Loterij die de Lotto, Duo, Presto en Joker groepeert, is geen privé-onderneming gebaseerd op winstbejag, maar een openbare instelling ten dienste van de Gemeenschap.

Anders gezegd, zelfs

al winnen zij niet met de Lotto, Duo, Presto of Joker, hun inzet is nooit weggegooid geld. Hij is enkel omgetoverd in een aria, een museum, een laserstraal, een atletiekpiste of een levensnoodzakelijke bron midden de woestijn.

Nationale Loterij
Kardinaal Mercierstraat 6
1000 BRUSSEL

► In de maand september stierven nog ten minste 14 mensen, onder wie 7 kinderen, aan de gevolgen van het giflek van Union Carbide in december '84 in Bhopal.

► De 13 km lange Grote Laak wordt al jaren zwaar verontreinigd door de chemische bedrijven van Tessenderlo. Tot overmaat van ramp dreigen er nu rond de Grote Laak en de Grote Nete serieuze overstromingen, wat een ernstige grondvervuiling kan veroorzaken.

► De Coalition Against Dangerous Exports vindt dat het hoog tijd wordt dat de EG iets doet aan de wanpraktijken van grote farmaceutische bedrijven om de Derde Wereld te gebruiken als immense vuilnishoop.

► De jongste 5 jaar hebben zich in de VS 6.928 ongevallen met gevaarlijke stoffen voorgedaan. Dit komt neer op een gemiddelde van 5 ongevallen per dag.

► Volgens een dossier van Benegora belanden in het Antwerps industriegebied 3 tot 5 ton giftige en kankerverwekkende stoffen per dag in de lucht.

► In de buurt van Parijs zijn 60 mensen door trichinose aangetast, een gevreesde darmaandoening die ontstaat door het eten van bedorven varkens- of paardevlees.

► Egypte kampt met een ernstig watertekort. De watertoevoer via de Nijl is het laagst sinds het begin van de eeuw, waardoor er een droogte- en hongerramp dreigt maar ook de elektriciteitsvoorzieningen via de Aswan-dam in het gedrang komen.

► Het vakkongres van de scheikunde van het ABVV vreest voor de negatieve gevolgen op de werkgelegenheid door de slechte reputatie die de chemische industrie verworven heeft door de Bhopal- en Seveso-rampen.

► Een grote multinationale Amerikaanse soft-drink fabrikant heeft een plasticen "blikje" op de markt gebracht dat volgens het opschrift recycleerbaar is.

► Uit een onbeschadigde reactor in de kerncentrale op Three Miles Island (VSA), die voor enkele weken opnieuw werd opgestart, is een kleine hoeveelheid radioactief materiaal gelekt.

► Prof. Walter Fiers (RUG) heeft op een interferon-kongres te Tampa (VSA) verklaard dat een combinatiebehandeling van gamma-interferon met het menselijke eiwit Tumor Necrosis Factor kankergezwellen bij proefdieren doet verdwijnen.

► N.a.v. de Wereldvoedseldag heeft de Wereldvoedselwerkgroep een nieuwe actie gestart: "Honger hoeft niet". Hiermee willen zij aantonen dat betere milieuzorg hongersnood kan voorkomen.

► Op nog geen week tijd werd Klein-Willebroek opgeschrikt door 2 ernstige gevallen van luchtverontreiniging: op 12-13/10/85 dreef een witte gifwolke over de streek en op 15/10/85 werden de bewoners geplaagd door een neerslag van zuiver, pikzwart roet.

► Chemicus Michael Braungard heeft in een olieplas bij een vuilnisbelt nabij Hannover, dioxine met een concentratie van 1,125 mikrogram per liter aangetroffen. Dit zou de hoogste concentratie betekenen waarvan ooit gewag is gemaakt.

► Volgens de Nederlandse vereniging "Stichting Ekologie" tasten de militaire activiteiten van het Nederlandse leger de natuur, het milieu en de gezondheid van de bevolking zodanig aan, dat men mag spreken van een sluipende ekologische oorlog.

► Op een UNO-konferentie te Bonn hebben 59 landen zich gebogen over de methoden om de trek van de dieren, waar ook ter wereld, te beschermen. Vermits trekdieren zich niet storen aan politieke grenzen, is internationale samenwerking geboden om ze te beschermen, aldus de UNO.

► Een deel van de bliksemafleiders in ons land is radio-actief en mogen voortaan niet meer worden ingevoerd, vervoerd, vervaardigd of geïnstalleerd. Het verwijderen van deze afleiders is geen sinecure; ze worden immers beschouwd als radio-actief afval.

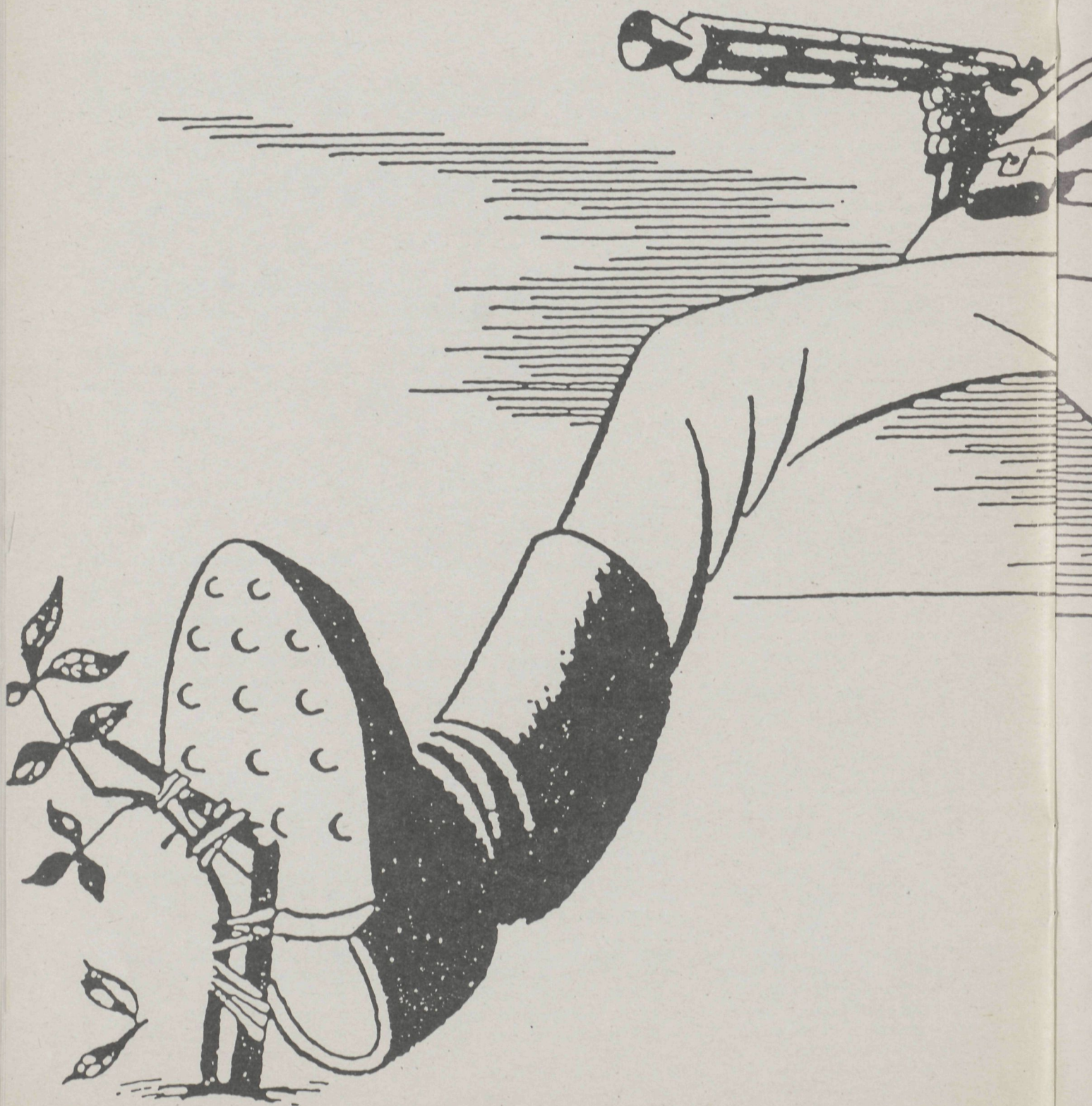
► Wrakstukken en afval van ruimtestations, kapotte satellieten en metalen hulzen van gebruikte rakettrappen beginnen in zo grote getale in de ruimte te zweven, dat de aarde het gevaar loopt omgeven te worden door een gordel van ruimtevaart-rommel.

► De herrie rond het wijnschandaal in Oostenrijk blijft hangen. Nu zijn er in wijnstalen 3 giftige chemische stoffen aangetroffen waaronder natriumazide, dat gebruikt wordt als additief voor springstoffen. Goede wijn behoeft ... hoe langer hoe meer een krans.

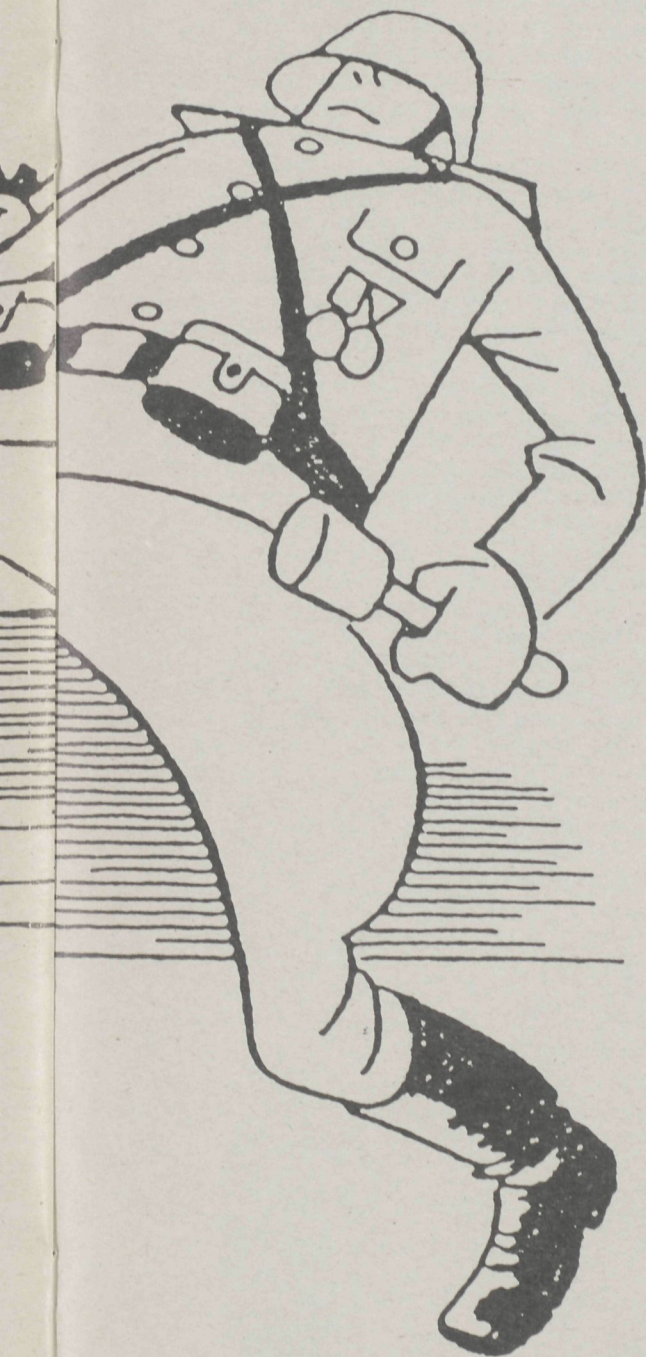
► De langzame vernieling van tropische wouden stelt de ontwikkelingslanden voor een energiekrisis die zo erg is als de oliecrisis van de industriële landen in de jaren '70.

► Jean-Luc Van den Eede ◀

HET MILIEU SOL

...DAAT GEMAAKT

Effekten van het militaire bedrijf

Het beslag van het militair bedrijf op energiegrondstoffen, geld, onderzoek e.d. is bekend. Militaire voorzieningen leggen ook een groot beslag op de ruimte. In Nederland worden circa 36.000 hektare door militaire voorzieningen in beslag genomen (1% van de oppervlakte van het land). Dit is dan nog alleen het directe militaire ruimtegebruik; het indirecte (onveilige zones, geluidzones) is nog enkele honderdduizenden hektaren groter. West-Duitsland gebruikt 400.000-600.000 hektare (ongeveer 2% van de totale oppervlakte) voor militaire doeleinden, Engeland heeft 300.000 hektare (1,2%) in militair gebruik. Militaire terreinen liggen meestal in dunbevolkte gebieden, die mede daardoor al een grote natuur- en recreatieve waarde bezitten. Het militaire gebruik tast die waarden ernstig aan, als ze al niet volledig worden vernietigd - men denke aan het Lauwersmeer en de Leusderheide. Een grote bedreiging voor fauna en vogeltrek vormen onder- en bovengrondse communicatie- en waarschuwingssystemen. Een voorbeeld is het geplande project Seafarer in de VS, een ondergronds communicatiesysteem voor onderzeeboten, dat een oppervlakte beslaat van ongeveer 1,6 miljoen hektaren. Het door dit systeem veroorzaakte elektromagnetische veld zou het oriëntatievermogen van trekvogels kunnen beïnvloeden. In kwetsbare ecosystemen zoals die rond de Noordpool zal de aanleg en de permanente aanwezigheid van vliegvelden, bemande radarstations e.d. aanzienlijke effecten hebben. De aanleg van het earlywarning-systeem, dat zich over 5.900 kilometer uitstrekt van Alaska tot IJsland, is zonder twijfel een geweldige ingreep geweest, waarover echter geen gegevens beschikbaar zijn. Dat ook de mens zwaar de dupe kan worden van de aanleg van militaire voorzieningen is gebleken bij de inrichting van het eiland Diego Garcia, waarvoor de hele autochtone bevolking tot verhuizing is gedwongen. Ook als het minder drastisch toegaat kan de bevolking veel overlast ondervinden, zoals omwonenden van schietbanen en -doelen welbekend is. In Nederland staan alleen binnen geluidszones rond militaire vliegvelden al circa 14.000 woningen die daar uit een oogpunt van volksgezondheid nooit hadden mogen worden gebouwd.

Effekten van oorlogsvoering

De effecten van oorlogsvoering voor de mens zijn niet alleen uit te drukken in aantallen doden (deze eeuw al circa 80 miljoen) en gewonden. Het

Voor 1982 werd de omzet van de internationale wapenhandel op 750 miljard dollar geschat. Navo en Warschaupakt bleven de grootste producenten, maar een groeiend aandeel - minstens 4% - was in handen van Derde Wereld-landen, met Brazilië en Israël als koplopers.

Deze cijfers geven nog een flatterend beeld van de werkelijkheid. In geval van oorlogstoestanden komt er namelijk nog een groot potentieel bij. Tijdens de Falkland-oorlog werden bijvoorbeeld diverse veerboten en passagiersschepen ingezet voor wapen- en troepentransport. Andere verborgen defensieposten zitten in de infrastructuur. Het wegennet in West-Duitsland bijvoorbeeld is mede gericht op de mogelijkheid van snelle troepenverplaatsingen.

gaat ook om de sociale ontreding. De oorlog in Vietnam geeft hiervan afschuwelijke voorbeelden. In die oorlog vielen 1,8 miljoen doden (1 op de 26), 3,8 miljoen mensen werden ernstig gewond (1 op 12) en ongeveer 17 miljoen moesten vluchten (een derde van de totale bevolking). Deze vluchtelingen trokken voor het grootste deel naar de steden, zodat de chaos hier compleet werd. In Zuid-Vietnam werden 880.000 kinderen wees, 650.000 vrouwen weduwe en 180.000 mensen invalide. In Noord-Vietnam werden 1.000.000 gezinnen dakloos en van Kambodja is bekend dat 50% van de ziekenhuizen, 40% van de wegen en 35% van de bruggen werd vernietigd. De bij deze oorlog betrokken landen, die vanouds voedselimporteurs waren, werden in plaats hiervan voedselimporteurs, omdat een systematische vernietiging van landbouwgronden en -gewassen plaatsvond, iets wat helaas eigen is aan oorlogsvoering. Een aantal landen zijn ook nu nog voedselimporteurs. Bij dit alles komen nog de ziekten en epidemieën die tijdens en na deze oorlog uitbraken en hun tol eisten omdat de medische infrastructuur was vernietigd. Een van de belangrijkste veroorzakers van o.a. de malaria-epidemieën waren de met water gevulde bomkraters met een totale oppervlakte van 100.000 ha., waarin de malariamug welig kon tieren.

Effekten op plant en dier

Uit het grijze verleden is bekend dat in oorlogstijd rooibouw plaatsvond op de aanwezige bossen. Zo werden in de Griekse en Romeinse tijd in het Middellandse-Zeegebied verschillende streken kaal geslagen voor de bouw van oorlogsvloten. Uit recentere tijden stamt het verdwijnen van de ceder uit Libanon. Deze boom werd in de eerste wereldoorlog door de Turken gebruikt voor de aanleg van spoorwegen.

Dat bossen grote schade ondervinden van het directe oorlogsgeweld blijkt o.a. uit de verwoestingen die de eerste en tweede wereldoorlog in Frankrijk hebben aangericht. De slagvelden uit de eerste wereldoorlog bestonden o.a. uit 600.000 ha bossen, waarvan 200.000 ha volledig werden vernield. Zij waren nog nauwelijks of niet hersteld van deze schade toen de tweede wereldoorlog kwam. Hierin werden nog eens 500.000 ha ernstig beschadigd.

De grootst bekende vernietigingen hebben plaatsgevonden tijdens de oorlog in Zuid-Vietnam. Hier werd 600.000 ha bos volledig vernietigd en nog eens 6.000.000 ha ernstig beschadigd. Naast de chemische ontbladering was één van de meest effectieve middelen hierbij de zgn. Romeplough: een zware traktor (soort bulldozer) die alles vernietigt wat in de weg staat.

De effecten van oorlogsvoering op in het wild levende dieren zijn zowel direkt als indirekt. De indirekte gevolgen zoals verstoring en vernietiging van de leefomgeving hebben de grootste invloed. Voorbeelden van de uitroeiing van dieren als direkt gevolg van oorlogshandelingen zijn het vrijwel uitroeien van de witte rhinoceros door opstandelingen in de voormalige Kongo en het torpederen van walvissen die tijdens de tweede wereldoorlog voor vijandelijke duikboten werden aangezien. De strijd in de Stille Zuidzee heeft

gevolgen voor de vogelwereld gehad. Bij de gevechten werd een twaalfstal eilanden dermate verwoest dat mede als gevolg hiervan inheemse soorten van kwartelkoning, vink, wilde eend en jan-van-gent werden uitgeroeid.

Nergens is de relatie tussen het vernietigen van de leefomgeving en het verdwijnen/uitroeien van diersoorten zo duidelijk als in Zuid-Vietnam. Door vernietiging van de mangrove-bossen werd de avifauna gedecimeerd. Vijf diersoorten, w.o. de tapir, de beer, de aap en de fazant, staan op uitsterven, terwijl de grote zoetwatertarpoen (vis) uit de Mekongdelta is verdwenen.

Oorlog kan voor de dierenwereld ook voordelen hebben. Zo is bekend dat als gevolg van een verminderde jachtdruk tijdens de tweede wereldoorlog het aantal wolven, beren en vossen in Noorwegen toenam. Deze oorlog leidde in West-Europa ook tot een toename van de visstand. De economische voordelen hiervan werden echter grotendeels teniet gedaan door mijnen en gezonken schepen, die ernstige schade toebrachten aan de netten van vissers.

Beschadigingen van bodem en vegetatie hebben verstrekkende gevolgen voor mensen en dieren die er voor hun overleven van afhankelijk zijn. De effecten zijn het grootst waar ecosystemen extra kwetsbaar zijn, zoals in de tropen of in de poolgebieden.

Kwetsbare ecosystemen

Robinson en Westing hebben op basis van een aantal karakteristieken een grove indeling gemaakt van landekosystemen waarmee een indicatie van de kwetsbaarheid is verkregen. Deze indeling maakt een inschatting van de effecten mogelijk.

HET MILIEU SOLDAAT GEMAAKT

Behalve deze landekosystemen kunnen nog worden genoemd oceanen en eilanden. Vanwege het ontbreken van menselijke bewoning worden oceanen als het minst kwetsbaar beschouwd. Van de eilanden hangt het af in welke klimaatszone ze liggen. Daarbij komt dat hun ecosystemen ook kwetsbaar kunnen zijn in verband met de aanwezigheid van specifieke soorten.

Het aanpassingsvermogen en de hiermee samenhangende kwetsbaarheid hangt overigens niet alleen af van het ecosysteem zelf. Ook de sociaal-ekonomische omstandigheden in het desbetreffende gebied zijn hierop van grote invloed. Zo kan de mens in ekonomisch zwakke regio's weinig bijdragen tot herstel en wordt hij dus generaties lang met de gevolgen van een oorlog gekonfronteerd. Anders ligt dit bij de rijkere landen. Dat herstel hier op kort termijn mogelijk is bewijst de landbouwproduktie in Europa, die gemiddeld vijf jaar na de tweede wereldoorlog weer op het vooroorlogse peil was. Het trieste van dit alles is nu dat de meest kwetsbare ecosystemen juist in de ekonomisch zwakste regio's liggen en dat het strijdtoneel van de oorlogen zich naar deze gebieden verplaatst.

Een probleem apart is het verloren gaan van bewoonbare ruimte als gevolg van achtergebleven mijnenvelden en niet ontplofte munitie. Zo liggen er in Zuidoost-Azië als gevolg van de oorlog in Vietnam 400.000 niet ontplofte bommen en 2.000.000 niet ontplofte granaten: deze terreinen zijn voor ieder doel onbruikbaar. Ook de Falklandeilanden werden met deze problematiek gekonfronteerd. Men dacht zelfs aan het stichten van een geheel nieuwe hoofdstad omdat Port Stanley vrijwel geheel door mijnenvelden van de buitenwereld was afgesloten.

Ter vergelijking kan worden vermeld dat in Nederland nog jaarlijks 3000 à 4000 munitievondsten worden gedaan en dat de explosieven-opruimingsdienst schat voor nog zeker 60 jaar werk te hebben.

Toename van vernietigend vermogen

Het gemaakte onderscheid tussen konventionele en massavernietigingswapens is in zoverre misleidend dat het suggereert dat met konventionele wapens geen massavernietiging mogelijk zou zijn. De geschiedenis en de ontwikkeling van deze wapens leren wel beter. Dat ook met relatief primitieve wapens grote aantallen slachtoffers kunnen worden gemaakt is bewezen in de dertigjarige oorlog, toen 40% (6 miljoen) van de betrokken Duitse bevolking werd uitgeroeid; van Bohemen zelfs 75%. Het totale aantal doden in deze oorlog als gevolg van direkt oorlogsgeweld, ziekte en honger was ongeveer 10 miljoen.

Vergelijkt men de wapens van toen met de kon-

ventionele wapens van nu dan is het duidelijk dat de laatste ook kunnen worden ingezet als massavernietigingswapens.

Met de ontwikkeling van zwaard naar fragmentatiebom en de hiermee gepaard gaande mechanisering is een enorme schaalvergroting opgetreden en een toename van het vernietigend vermogen van de wapens. Een direkt gevolg van deze schaalvergroting is o.a. terug te vinden in de opstelling van legereenheden. De afstanden tussen de vijandelijke eenheden en tussen de onderdelen en manschappen van eenzelfde leger nemen toe naarmate de dracht en de reikwijdte van de wapens toenemen. Dit heeft verschillende consequenties. Het munitieverbruik wordt zeer veel groter omdat men de vijand niet meer zo precies kan lokaliseren en derhalve veel in het wilde weg naar de andere partij vuurt, tevens om het deze moeilijk te maken gericht terug te schieten.

Een deels hiermee samenhangende ontwikkeling is dat het strijdtoneel wordt verplaatst van duidelijke militaire en industriële doelen naar vaag omschreven doelen in het landelijke gebied. Zo was in de tweede wereldoorlog de overgrote meerderheid van de luchtaanvallen gericht op militaire en industriële doelen. In de Korea-oorlog en de oorlog in Vietnam daarentegen werden deze aanvallen voor 60 resp. bijna 100% gericht op doelen in het landelijk gebied.

Evident is dat als gevolg van een dergelijke schaalvergroting en het toegenomen vernietigend vermogen burgers in dichtbevolkte streken meer en meer het slachtoffer dreigen te worden van moderne oorlogsvoering. Duidelijk is ook dat de effecten op natuur, milieu en landschap groter worden en dat voor moderne oorlogsvoering steeds grotere hoeveelheden ruimte, energie en grondstoffen nodig zijn. Een ander gevolg van deze schaalvergroting is een grotere olieverontreiniging op zee. Vijandelijke olietankers zijn in oorlogstijd een belangrijk doelwit, omdat zij onmisbaar zijn voor het funktioneren van legers. In de tweede wereldoorlog werden 152 olietankers van de VS tot zinken gebracht. Hierdoor kwam 2,73 miljoen ton olie in zee terecht. Vergelijken we de gemiddelde inhoud van de huidige tankers (18.000 m³) met de gemiddelde inhoud van de huidige tankers (70.000 m³), dan spreekt het voor zich dat in deze tijd ook de gemiddelde 'olie-ramp' een aanzienlijk grotere omvang zal hebben.

Leen de Jong

Dit artikel werd overgenomen uit "Milieu en bewapening" van de Stichting Natuur en Milieu. Het volledige rapport (111 blz.) is te verkrijgen door storting van 277 fr. op rek.nr. 427-9082201-48 van de Bond Beter Leefmilieu, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel.

Op het moment dat dit noodzakelijker wijze dient geschreven te worden, is er op het vlak van parlementair nieuws nog niet zo heel veel te melden wegens ontbonden en pas terug samengesteld. Toch zijn er in de parlementaire pompoentijd (het hoeven niet altijd komkommers te zijn), enkele interessante "verschijningen" gebeurd in ons aller Belgisch Staatsblad.

Zo verscheen in het B.S. van 1/11/85 (nog maar eens) een ministerieel besluit waarbij de halfzware, zware en zeer zware **stookoliën** tot 30/09/86 een zwavelgehalte mogen vertonen zoals opgelegd op 1 oktober... 1978. De plannen van minister Aerts om de SO₂-uitstoot drastisch naar omlaag te halen staan met dit gegeven fel in contrast. Nog maar eens woorden in de wind (die neemt de verzurende vervuiling toch mee naar andere landen).

In het B.S. van 05/11/85 kunnen we vernemen hoe het college van burgemeester en schepenen gemachtigd wordt om uitzonderingen toe te staan op het verbod op **invoer van aal** uit het buitenland. De gespierde taal die minister Lenssens gebruikte, toen hij de invoer van aal (hoofdzakelijk uit Nederland) verbood om het grondwater te beschermen, krijgt hiermee een ferme deuk.

Memoranda-tijd.

Iedere organisatie ten lande die zichzelf respecteert, presenteert ten tijde van de regeringsformatie een memorandum aan de formateur waarin

de voornaamste verlangens geformuleerd worden die leven bij de organisatie. Zo ook het ACV. Het is hoopgevend voor de milieubeweging dat ook daarin de milieuproblematiek aan bod komt: zo pleit het ACV o.m. voor een energiebesparingsbeleid en voor meer middelen voor leefmilieubescherming. Hopelijk heeft de formateur oren voor dit ACV-standpunt.

Ook onze eigen **Bond Beter Leefmilieu** heeft i.s.m. de 3 andere milieufederaties van ons land (Brusselse Raad voor het Leefmilieu, Inter-environnement-Wallonie en Inter-environnement Bruxelles) een gezamenlijk standpunt gepubliceerd i.v.m. (nationale) milieumateries.

In dit memorandum wordt o.m. gepleit voor duidelijker afspraken tussen de nationale en gewestelijke overheden inzake milieumateries, de toepassing van de Europese richtlijnen inzake milieumateries, en afremming van de bewapeningswedloop. De vier federaties pleiten ook voor een milieuvriendelijke ontwikkelingshulp, een ombuigen van de politiek inzake openbare werken naar minder milieu- en natuurbelastende projecten. Ook dient het openbaar vervoer voorrang te krijgen op het ongebreidelde privé-vervoer.

Ook vragen de vier federaties aandacht voor een milieuvriendelijke (kleinschalige) landbouw, een moratorium voor kernenergie en meer aandacht voor alternatieve energiebronnen. Ten slotte vraagt men meer waardering en erkenning voor het vrijwilligerswerk.

De volledige tekst van dit memorandum is te verkrijgen op het sekretariaat van de Bond Beter Leefmilieu-Vlaanderen.

Dirk Van Melkebeke

frontlijn

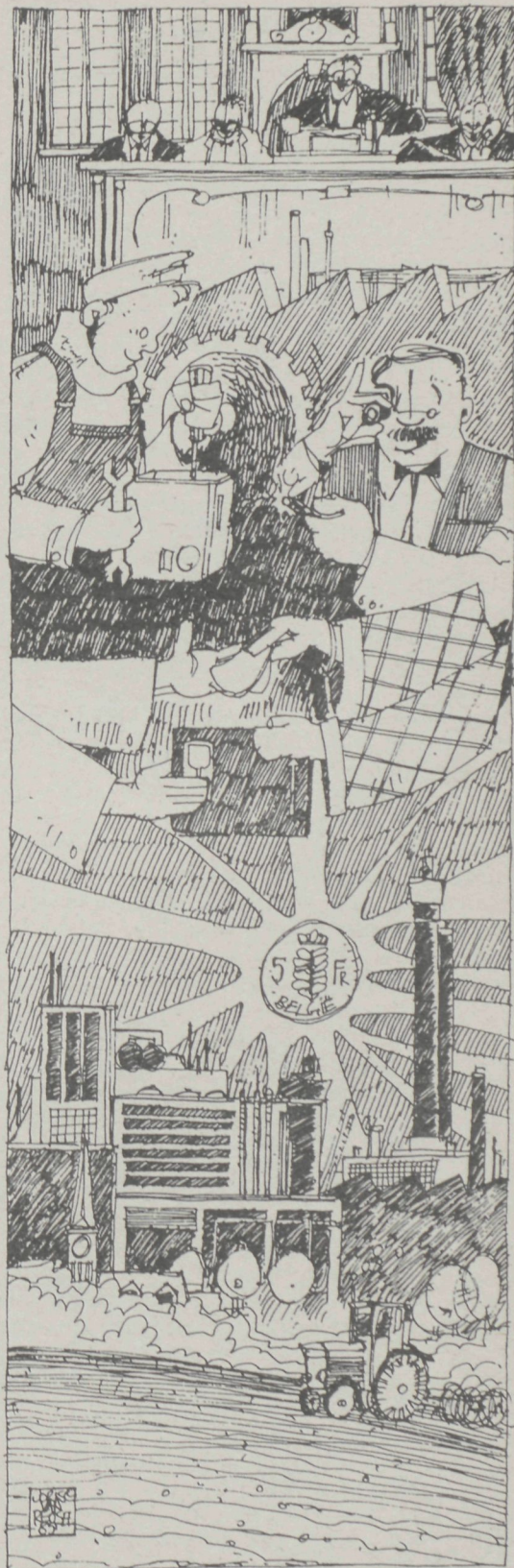
Het BBL-sekretariaat startte met ingang van 1 december jl. een BTK-projekt. In elke Vlaamse provincie zijn 2 enquêteurs aan het werk om een inventaris op te maken van bestaande, soms nog te verwachten milieuproblemen. Gegevens zullen opgevraagd worden aan stads- en gemeentebesturen, aan natuurbeschermingsorganisaties, milieudefensiegroepen en diverse raden, zodat een objectief beeld over de hele Vlaamse regio kan gevormd worden.

De bekomen resultaten kunnen dan als gegevensbank geraadpleegd worden door zowel overheid, de milieubeweging en mogelijke andere geïnteres-

seerden. In de loop van de maand december zullen alle gemeenten een inleidende brief met een korte enquêtelijst krijgen; ook de gevestigde en bekende milieuverenigingen zullen weldra aangeschreven worden. Plaatselijke, soms inderdaad kleine maar actieve milieugroepen of personen die bezig zijn met of rond milieuvraagstukken, worden echter gevraagd zich kenbaar te maken door contact op te nemen met de Bond Beter Leefmilieu - Vlaanderen, I.M.P.-projekt, t.a.v. Dirk Vercammen, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel, tel.: 02/230 94 10.

Lieve Grauls

KWALITEIT, EKONOMIE EN MILIEU.

Werkloosheid, inflatie en de beschikbaarheid van energie staan met elkaar in duidelijk verband: bij gebrek aan energie stijgen de prijzen en de werkloosheid en omgekeerd. Het schijnt voor regeringen erg moeilijk te zijn een oplossing te vinden voor alle drie de problemen tegelijk. Op dit moment wordt een hoge werkloosheid geaksepteerd om de inflatie te drukken en er is een voldoende aanbod van energie. Enige jaren terug was het net andersom en resulteerde een oververhitte economie in lage werkloosheid, hoge inflatie en tenslotte een energiekrisis.

Ekonom en regeringen hebben verwarde en tegenstrijdige ideeën over de richting die moet worden ingeslagen, maar alle voorstellen hebben als gemeenschappelijk kenmerk de totale verwaarlozing van de mogelijkheden van consumenten-motivatie.

KWALITEIT, EKONOMIE

Dat is verbazingwekkend want er is geen omzet van goederen die niet worden gekocht. De economie wordt meer door de konsumenten getrokken dan door de producenten geduwd. Daarom is de "demand-side" van de economie veel belangrijker dan de "supply-side". Economen zouden eens moeten nagaan hoe de konsumenten-vraag zou kunnen worden verlegd van produkten met lage kwaliteit met een hoge energie-intensiteit en een lage arbeidsintensiteit naar produkten van hoge kwaliteit, die veel bevredigend werk verschaffen, in harmonie zijn met de ekologie, en de klant veel gebruiksvereugde geven.

Merkwaardigerwijs hebben economen de invloed van de kwaliteit op de economie nog nooit grondig bestudeerd. Toch zou het bevorderen van hoge kwaliteit wel eens veel effectiever kunnen zijn dan alle maatregelen die nu door de verschillende economische scholen worden gepropageerd.

Een eenvoudig voorbeeld: we gebruiken olie om plasticen te produceren waarmee we een stukje speelgoed maken (b.v. een plasticen geweepte voor onder de kerstboom) dat onmiddellijk kapot gaat bij het eerste gebruik en dan wordt weggegooid. Dit hele proces is zonder enig nut. Het milieu wordt belast, er wordt energie verspild, niemand is er gelukkiger van geworden en niettemin kalkuleren economen de produktie en het wegwerpen ervan in het bruto nationaal produkt (BNP). Het BNP groeit en de economen vinden dat prachtig.

Met waarschijnlijk meer geluk dan wijsheid hebben een paar landen het belang van kwaliteit duidelijk aangetoond. Japan, Zwitserland en Duitsland produceren goederen van hoge kwaliteit waarvan er veel ook hoog geprijsd zijn. Toch verkopen ze goed en veroorzaken ze een mate van tevredenheid per frank die niet makkelijk wordt geëvenaard door goedkopere goederen van lage kwaliteit.

Hoe kunnen konsumenten worden gemotiveerd om produkten van hoge kwaliteit te kopen die veel werk geven, weinig energie kosten en het milieu niet overbelasten? Als dat zou lukken, zouden er minder goederen worden geproduceerd die bovendien duurder zouden zijn. Wel zouden ze veel langer meegaan en minder energie verbruiken. De totale gebruikskosten zouden dus toch lager liggen. Het lagere energieverbruik zou de energieprijzen doen dalen en daarmee de inflatie. De hoeveelheid geld die door de economie stroomt (BNP) zou verminderen maar dat zou alleen maar duiden op een gezonde deflatie: een kleinere stroom goederen zou meer werkelijk nut opleveren voor minder geld.

Waar vinden we voorbeelden van effectieve motivatie? Behalve bij voetbal en religie zijn er eigenlijk maar weinig voorbeelden van succesvolle systematische motivationele systemen. Een uitzondering is motivatie in industriële kwaliteitscontrole. Het was de drijvende kracht achter het

Japanse industriële sukses.

In het verleden noemden we kwaliteitscontrole "inspektie" en het bestond uit het controleren en nog eens controleren van mensen door andere mensen. We hadden produktiearbeiders in blauwe overalls die naar het inzicht van de oude garde niet te vertrouwen waren en daarom gecontroleerd moesten worden door grote aantallen meestal in het wit (!) geklede inspektors die zonder goede reden wel betrouwbaar werden geacht. Als logische konsekwentie verloren de "blauwen" alle interesse in hun werk en de "witten" bevestigden de heersende opinie dat de "blauwen" niet te vertrouwen waren zodat er meer "witten" ingezet moesten worden om ze te controleren.

Moderne kwaliteitscontrolemethoden doorbraken deze ongelooflijk domme vicieuze cirkel door de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit weer

ADVERTENTIE

Wereldwinkel-
WAARDEBON
100 fr.

Bij aankoop van
1 karton
Algerijnse wijn
(12 flessen)
in de wereldwinkel

KEUZE UIT 9 SOORTEN
getorg tot 31 december '85
(zolang de voorraad strekt)

 oxfam.
WERELDWINKELS
v.z.w.

091/21.64.04

OMIE EN MILIEU.

terug te brengen waar hij thuishoorde: iedereen die iets doet moet verantwoordelijk zijn voor zijn eigen werk. De resultaten waren opmerkelijk: inspectiekosten daalden tot een fractie van de oorspronkelijke kosten en de kwaliteit werd aanmerkelijk beter.

Wel werd vastgesteld dat motivatie aan 5 grondvoorwaarden is gebonden: mensen kunnen alleen dan gemotiveerd worden als ze:

- weten waarvoor ze verantwoordelijk zijn en waarom

- de middelen krijgen om hun werk goed te doen
- de middelen krijgen om zichzelf te controleren
- de middelen krijgen om zichzelf te corrigeren
- verzekerd zijn van konstante werkomstandigheden.

Huidige regeringen, geadviseerd door hun economen, doen erg veel denken aan de ouderwetse managers geadviseerd door hun hoofdinspecteurs - ze proberen de problemen achteraf op te lossen zonder naar de grondoorzaken te zoeken en hebben zonder goede reden totaal geen vertrouwen in de gewone mensen die het eigenlijke werk doen. Dat is de reden dat de regeringen nu falen om de ekonomie te corrigeren precies zoals het ouderwetse management faalde om slechte kwaliteit te corrigeren.

Waarom zouden we de succesvolle moderne kwaliteitsmotivatietechnieken eigenlijk niet gebruiken om konsumenten te motiveren produkten van hoge kwaliteit te kopen?

De regering zou tegen de konsument moeten zeggen: "Jij bent mee verantwoordelijk voor werkgelegenheid, energieverbruik, milieubelasting en inflatie. Er is niet meer werk dan het werk dat u koopt. We vertrouwen op u om onze problemen op te lossen want onze economische adviseurs hebben ons lelijk in de steek gelaten. Maar jij zal slagen waar zij faalden! Zo zullen we het doen: voor ieder produkt zal worden aangegeven hoe veel werkgelegenheid het per frank verschaft en hoeveel energie het per frank verbruikt. Natuurlijk gaan we produkten die weinig werk verschaffen en veel energie kosten, niet verbieden, maar ze kosten ons wel veel geld.

Produkten met een lage arbeidsintensiteit veroorzaken werkloosheid en de werklozen moeten worden betaald. Produkten met een hoge energieintensiteit veroorzaken verhoogde invoer van brandstoffen waardoor onze afhankelijkheid van onbetrouwbare leveranciers toeneemt en de energieprijzen stijgt. Ook verhoogt het risico van oorlog waarop de regering zich moet voorbereiden. Ook dat kost meer geld. Bovendien vervuilen die produkten gemiddeld meer. Daarom krijgen dat soort produkten een hoge BTW. Maar produkten met een hoge arbeidsintensiteit en een lage energieintensiteit krijgen een lage of misschien zelfs een negatieve BTW omdat ze ons wellicht meer geld besparen dan wat de BTW zou opbrengen.

Dit zou een simpel actieprogramma zijn dat

weinig zou kosten. De fabrieken zouden zelf voor de etikettering moeten zorgen, gebaseerd op hun eigen berekeningen van energie-intensiteit en arbeidsintensiteit. Belastinginspecteurs zouden steekproefsgewijs controles doen waarbij concurrerende produkten met elkaar worden vergeleken. Als de regeringen net zo succesvol zouden zijn als moderne managers met hun kwaliteitsmotivatie, dan zou er een zeer snelle verbetering optreden in de drie economische problemen die we bij het begin noemden. Dit betekent geenszins dat de invoering eenvoudig zou zijn. Er zou zeer beheerst moeten worden gestart omdat er anders snel tekorten op de arbeidsmarkt zouden kunnen ontstaan, gekombineerd met een sterke deflatie. Het best zou een dergelijk programma op EG-niveau worden uitgevoerd, hoewel het geen kwaad zou kunnen om enkele elementen ervan op kleine schaal lokaal uit te proberen.

Omdat de EG toch al bezig is met een uniform BTW-stelsel, zou zulk een stelsel beter gebaseerd zijn op een logische basis dan op de lange onderhandelingen en eigenaardige compromissen die nu veelal gebruikelijk zijn. Geïmporteerde produkten zouden automatisch een hogere BTW krijgen zodat we niet haastig ad-hoc maatregelen hoeven te nemen om de toevloed te stuiten. Het zou tevens investeringen in Europa stimuleren.

Deze "demand-side"-maatregelen hebben een zeer korte oorzaak-gevolg-korrektie-cyklus en zouden de gezondheid van de ekonomie net zo snel verbeteren als onze eigen gezondheid dat zou doen onder het oude Chinese systeem: betaal je dokter zolang je gezond bent, stop met betalen zodra je ziek wordt en laat hem je begrafenis betalen...

P. VAN DONKELAAR

OPEN RUIMTE IN VLAANDEREN

Vlaanderen bezit een rijkdom aan landschapsschakeringen als gevolg van de natuurlijke gesteldheid, het rijke historische verleden en de draaischijffunctie tussen de verschillende kulturen. De Koning Boudewijnstichting heeft ten behoeve van de determinatiegraad van het middelbaar onderwijs zes exploratiepakketten samengesteld, plus een algemeen referentiekader. Dit laatste brengt een algemene beschrijving van het ontstaan van de landschappelijke opbouw van de open ruimte, de typologie van de belangrijkste biotopen en landschapskomponenten, en geeft een aantal technieken, speurtechnieken genoemd, die een eenvoudige analyse en bescherming mogelijk maken. Al deze verworven kennis kan men daarna tijdens wandel-, fiets- of autotochtjes toetsen aan de landschappen die men verkent. De zes exploratiepakketten zijn hierbij handige wegwijzers en handleidingen. De zes pakketten zijn thematisch opgevat en verspreid over Vlaanderen: Kust-Polders, Binnen-Vlaanderen West, en Oost, Hallerbos en Zoniënwoud, Haspengouw, en Midden Limburg. In elk pakket zijn de geografische en biologische inbreng gemengd.

Deze publikatie beoogt een bijdrage te leveren aan een bewuste beleving van de open ruimte, haar waarden en haar huidige problematiek. Vanuit geografische zijde wordt het aksent gelegd op het landschap van de open ruimte, zoals in de regionale landschapsgeografie, doch aangevuld met actuele problematiek van landschapszorg en landinrichting. De biologische inbreng richt zich vooral op een gedetailleerde studie van biotopen.

De exploratiepakketten zijn zeer goed bruikbaar voor geïnteresseerden, die in groepsverband of individueel die open ruimte landschappelijk en biologisch beter willen leren kennen.

De open ruimte in Vlaanderen; 288 blz. (7 delen); 1985; Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel, tel. 02/511 18 40; 600 fr. (individueel) of 500 fr. (scholen).

MDP

Alternatieve waterzuiveringstechnieken; 247 blz.; 1985; Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, AROL-Ontvangsten, Belliardstraat 14-18, 1040 Brussel, tel. 02/513 99 20; 1000 fr., rek.nr. 000-2001732-40.

Inventarisatie van diverse methoden en technieken die passen in een geïntegreerd waterkwaliteitsbeheer, met gegevens over ontwerp, zuiveringsrendement, kostprijs, voor- en nadelen,...

Huishoudelijke producten en milieuhygiëne; 247 blz.; 1985; Centrum voor Milieukunde, Garenmarkt 1b, NL-2311 PG Leiden, tel. 00/31/71/14 83 33 toestel 7424; 24 gulden.

Studie waarin bekeken wordt hoe en in welke mate de huishoudelijke emissie via een produkt-gerichte benadering kan verminderd worden.

Wonen en woonomgeving door vrouwen bekeken; 64 blz.; 1985; Ruimte voor vrouwen, Blijde Inkomststraat 115, 3000 Leuven, tel. 016/23 96 92; 100+30 fr., rek.nr. 001-0488559-46.

Verslag van een eind 1984 gehouden studiedag over hoe de bebouwde omgeving belemmerend werkt op de ontplooiing van vrouwen.

Asbest, het magisch materiaal; 24 blz.; 1985; P. Swuste, Vakgroep Veiligheidskunde TH Delft, Kanaalweg 2b, NL-2628 EB Delft, tel. 00/31/15/ 78 38 20; 4 gulden, giro 19 54 844.

Brochure bij een tentoonstelling over de talrijke gevaren van het kankerverwekkende asbest.

Hoogstamvruchtbomen; J.M. Brand; 136 blz.; 1985; Stichting Landelijk Overleg Natuur- en Landschapsbeheer, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/34 07 77; giro 42 52 780, 16 gulden.

Boekje over de geschiedenis, onderhoud en aanplant van hoogstamvruchtbomen in boomgaarden, in kasteel- en kloostertuinen, op buitenplaatsen en langs wegen en waterlopen.

Ⓢ Basis: dossier milieu; 37 blz.; 1985; Kultuurele Centrale, Hoogstraat 42, 1000 Brussel, tel. 02/512 82 61; rek.nr. 000-0821485-89, 50 fr.

Speciaalnummer van het tijdschrift "Basis" waarin de standpunten van de milieubeweging vergeleken worden met die van de vakbeweging.

Zware metalen en radio-activiteit: een schone Maas?; Peter Hurkxkens; 203 blz.; 1985; Peter Hurkxkens, Weezenhof 83-54, NL-6536 CJ Nijmegen, tel. 00/31/80/44 19 24; giro 26 13 559, 30 gulden.

Doktoraatskriptie milieugeografie over de Maasvervuiling door zware metalen en radioactiviteit, met een analyse van het waterkwaliteit(sbeleid)

ALS DE REKENING KOMT.

Enkele weken geleden verscheen het derde boek van Roeland Dirks: "Als de rekening komt". Hierin klaagt hij een aantal schrijvende wantoestanden aan betreffende natuur en milieu(beleid) op verschillende plaatsen in de wereld: het misbruik van pesticiden, o.a. van een aantal produkten die al lang in westerse landen om milieuhygiënische redenen werden verboden doch die nog steeds verkocht worden in ontwikkelingslanden; het gevaar van asbest, dat in mijnen en fabrieken asbestose-slachtoffers maakt, een ziekte waarvoor de dokters reeds in de jaren dertig waarschuwend; de grenzeloze luchtvervuiling, die na de Scandinavische wouden ook de Duitse, Poolse en Oostenrijkse bebossing aantast als gevolg van zure regen; versterking van de waterhuishouding, waarbij onvoorstelbare toestanden in België worden aangeklaagd;... Konkrete gebeurtenissen zoals de erosie van de beste landbouwgronden in Vlaanderen, de rampen van Bhopal en de Mont Louis komen uitvoerig aan bod.

Als de rekening komt; Roeland Dirks; 1985; 188 blz.; Davidsfonds, Leuven; verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel, tel. 02/230 94 10; 395+27 fr., rek.nr. 427-9082201-48.

NOOIT MEER BHOPAL

1 jaar na de feiten wordt de balans opgemaakt van de omstandigheden waarin de Bhopal-ramp kon gebeuren. De nasleep met de rechtszaken tegen UNION CARBIDE en het opstellen van lange lijsten met normen en aanbevelingen voor veiligheid in de chemische industrie, moet opgevolgd worden. Aktiegroepen over de ganse wereld organiseerden op 3 december campagnes om grote en vooral "kleine" ongevallen met gevaarlijke produkten in de toekomst te vermijden. Deze onderwerpen worden behandeld in de brochure NOOIT MEER BHOPAL; 50 blz.; 1984; verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel, tel. 02/230 94 10; 90 + 20 fr., rek.nr. 427-9082201-48.

LG

van de EEG, België en Nederland.

Leidraad voor het afvoeren van chemische en andere afvalstoffen; 55 blz.; 1985; Ministerie van landbouw en visserij, Den Haag; verkrijgbaar bij De Sikkell, Nijverheidsstraat 8, 2150 Malle, tel. 03/312 47 61; 350 fr., boekhandel.

Handleiding met, naast een aantal algemene richtlijnen en adviezen, ook meer gedetailleerde werkwijzen en praktische aspecten voor afvalverwijdering; met overzichtsposter.

Bestrijdingstechnieken luchtverontreiniging; 190 blz.; 1985; Pudoc, Wageningen; verkrijgbaar bij De Sikkell, Nijverheidsstraat 8, 2150 Malle, tel. 03/312 47 61; 1200 fr., boekhandel.

Proceedings van het symposium "Bestrijdingstechnieken luchtverontreiniging", met o.a. stof- en gasemissiebestrijding, ontzwaveling, preventie en bestrijding van NOx-emissie,...

Milieuzorg te Beveren; 84 blz.; 1985; Dienst Leefmilieu Beveren, Stationsstraat 2, 2750 Beveren, tel. 03/775 28 68; 50 fr.

Brochure over één van de best werkende milieudiensten van het land, nl. die van de gemeente Beveren.

Dagdieren levensgroot en Nachtdieren levensgroot; Maarten de Jongh en Kenneth Lilly; twee maal 28 blz.; 1985; C. De Vries-Brouwers, Haantjeslei 80, 2000 Antwerpen, tel. 03/237 41 80; 495 fr. per exemplaar, boekhandel.

Twee kinderboeken met een korte beschrijving van respectievelijk 10 dag- en 10 nachtdieren; rijkelijk geïllustreerd met levensgrote afbeeldingen.

Gorilla bouwt, Ijsbeer springt en Olifant baadt; Derek Hall en John Butler; telkens 20 blz.; 1985; C. De Vries-Brouwers, Haantjeslei 80, 2000 Antwerpen, tel. 03/237 41 80; 245 fr. per exemplaar, boekhandel.

Drie nieuwe kinderboekjes uit de reeks "Opgroeien", waarin eerder al "Otter zwemt", "Tijger rent" en "Panda klimt" verschenen; rijkelijk geïllustreerd.

De aardklok: met planten en dieren het aardjaar rond; Una Jacobs; 40 blz.; 1985; C. De Vries-Brouwers, Haantjeslei 80, 2000 Antwerpen, tel. 03/237 41 80; 395 fr., boekhandel.

Kinderboek in de reeks "De natuur het hele jaar rond" dat vertelt over de schoonheid en de kostbaarheid van onze aarde; rijkelijk geïllustreerd.

Milieubeweging en milieubeleid; Pieter Leroy en Antoon de Geest; 248 blz.; 1985; Stichting Leefmilieu, Kipdorp 11, 2000 Antwerpen, tel. 03/231 64 48; 495 fr., rek.nr. 410-0024001-65.

Maakt een analyse van de milieubeweging en het milieubeleid; in een apart hoofdstuk worden inspraak, en instrumentering van het milieubeleid nader bekeken.

De groene stad; Maurits van Rooijen; 188 blz.; 1984; Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Postbus 30435, NL-2500 GK 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/62 47 21; 49,5 gulden.

Een historische studie van de groenvoorziening in de Nederlandse stad, met politiek, economie en ideologie als belangrijkste invalshoeken.

 De Schelde belicht en gewogen; 103 blz.; 1985; Zeeuwse Milieufederatie, Goes; verkrijgbaar bij Werkgroep Water, A. Vermeylenlaan 1 bus 15, 2050 Antwerpen; 175 fr.; rek.nr. 001-1366014-39. Verslag van het vorig jaar gehouden Scheldesymposium over de waterkwaliteit van de Schelde, de verdieping van de Westerschelde en de Kempense smeerpijp.

Handboek van natuurgebieden en wandelterreinen in Nederland; 400 blz.; 1985; Natuurmonumenten, Noordereinde 60, NL-1243 JJ 's-Graveland, tel. 00/31/35/620 04; 20 gulden, giro 9933. Naslagwerk met een kompakte informatie over bijna alle Nederlandse natuurgebieden.

Fietsen; Michel Kerkhofs en Carl Lenaerts; 23 blz.; 1985; S.P.-Werkgroep Leefmilieu, Grapheusstraat 61, 2100 Antwerpen, tel. 03/324 39 77; 50 fr., rek.nr. 870-0005522-56.

Brochure die het ridikule aanklaagt van een onbegrensde verering van "de auto, mijn vrijheid, de blijheid dat ik rij".

Dirk Serneels

europa

* Het Europees Bureau voor Milieuzaken (EEB) richtte onlangs een brief aan de voorzitter van de Europese Ministerraad, M. Poos, en aan de voorzitter van de Europese Commissie, Jacques Delors, waarin het zijn bezorgdheid uitdrukte over de voorziene uitbreiding van de EG-gebouwen in Brussel.

Al in 1975 is een Europese richtlijn aangenomen in verband met het stedelijk milieu. Hierin wordt gepleit voor de vermenging van de verschillende functies per wijk. Dus niet meer hier kantoorgebouwen, ginder woningen...

Iedereen die vertrouwd is met Brussel, kent het gat dat in de stad rond het Schumannplein is geslagen door de EG-gebouwen en -parkeerruimte: overdreven drukte tijdens de kantooruren, onherbergzame verlatenheid tijdens de weekends.

Volgens het EEB, die hierin trouwens de volledige steun krijgt van de Brusselse milieufederaties, is het onaanvaardbaar dat de Europese Gemeenschap zelf afstand doet van zijn eigen aanbevelingen en bijdraagt tot de ontwrichting van het stedelijk weefsel van de stad waar ze gast is. Tussen de EG en de Belgische Staat is reeds een overeenkomst gesloten waarin o.a. een stuk bouwgrond wordt ter beschikking gesteld dat volgens het Brusselse gewestplan niet uitsluitend voor kantoorruimte kan bestemd worden. Bij de

uitvoering van deze overeenkomst zou het grootste deel van een wijk met nu nog 'n 150 bewoners, afgebroken worden.

Het EEB vraagt aan de Europese overheid het goede voorbeeld te geven: hun inplanting in Brussel zou ook een model van integratie kunnen worden. Hiermee zou de EG kunnen bewijzen dat het menens is met haar wil om bij te dragen tot de Europese stadsrenovatie.

In eerste instantie zou de goedgekeurde overeenkomst minimaal kunnen uitgevoerd worden; de voorziene ruimte is immers op een maximale behoefte voorzien.

* De Europese Commissie heeft een financiële hulp van 1,385 miljoen ecu's goedgekeurd t.b.v. 11 projecten, voorgesteld door de lidstaten en die bijdragen tot het behoud of de wederopbouw van sterk bedreigde biotopen die bepaalde zeldzame vogelsoorten herbergen. De financiële bijdrage dekt telkens 50% van de projectkosten. België valt tweemaal in de prijzen: het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen zal een studie uitvoeren over de wilde vogelpopulaties in Europa en een ander project betreft een specifiek waardevol waterrijk gebied: het Meer van Virelles (prov. Namen).

Lieve Grauls

LESPAKKETTEN ROND LEEFMILIEU EN RUIMTELIJKE ORDENING VOOR HET BASISONDERWIJS

Opbouwwerk Interleuven gaf onlangs drie lespakketten en een bibliografie uit voor het basisonderwijs.

Een eerste lespakket is een uitgewerkte natuurwandeloektocht in het Hageland. Het tweede pakket bestaat uit twee deeltjes: een map voor de leerkracht en één voor de leerlingen. In beide komen de belangrijkste natuurgebieden en levensgemeenschappen uit de streek aan bod. De laatste werkbrochure wil het begrip "Ruimtelijke Ordening" bevatte-lijk voorstellen, zodat ook kinderen tussen 6 en 12 jaar hierop een zicht kunnen krijgen.

Tevens werd een bibliografie van edukatieve werken en spel-materiaal rond natuur, milieu en ruimtelijk ordening opge-steld, zodat de onderwijzer weet waar hij stof voor zijn lessen kan terugvinden.

De mappen kosten resp. 100, 150, 150, 60 en 100 frank en zijn verkrijgbaar bij Opbouwwerk Interleuven, Brouwersstraat 4, 3000 Leuven (rek.nr.

000-0004624-65) met vermelding van de titel. Alle mappen samen kosten 500 frank.

DV

WETENSCHAPPELIJKE PRIJS

World Conservation Strategy-Belgium looft jaarlijks een wetenschappelijke prijs (25.000 Fr.) uit voor beurtelings een licentiaatsverhandeling of doktoraats-thesis die nauw verband houdt met volgende doelstellingen: be-houd van de ekologische proces-sen noodzakelijk voor de bio-sfeer, instandhouding van de ge-netische diversiteit van de le-vende organismen, en rationele exploitatie van de natuurlijke rijkdommen, ten gunste van de huidige wereldbevolking en reke-ning houdend met de rechtmati-gue verwachtingen van de ko-mende generaties.

De verhandelingen en theses mogen nog niet eerder gepubli-ceerd zijn en nog geen 5 jaar oud zijn bij het indienen ervan. Afsluitdatum: 1 maart. Meer inlichtingen zijn te verkrijgen bij:

Yves Boulpaep, Waterloosteen-weg 608, 1060 BRUSSEL, tel. 02/347 30 30

HB

GEWETENSBEZWAARDE GE-ZOCHT

In Menen kan een gewetensbe-zwaarde aan het werk bij het provinciaal VELT-bureau. Zijn opdracht: administratief werk, edukatief werk gericht op eko-logische leef- en teeltwijze.

Kontakt: Vandendriessche Geor-ges-Cornelis Anna, Bruggestraat 275, 8600 Menen. Telefoon: 056/51 16 65

BELT VERSUS TESSENDERLO-CHEMIE

Beter Leefmilieu Tessenderlo stelt zich ernstige vragen over het stort (5,3 ha) naast het slibbekken van T.C., waar schadelijke en giftige (zelfs ra-dioactieve) stoffen zich in de loop der jaren hebben opgesta-peld.

Wat nog erger is: T.C. heeft nooit een vergunning gehad om er te storten. Op uiteindelijke aanvraag van T.C. leverde de Bestendige Deputatie van Lim-burg onlangs wel een voorlopige vergunning voor 5 jaar, waarbij slechts nog inert materiaal mag worden gestort, met de bedoe-ling de rest af te dekken.

RS

NOOD AAN EEN GLOBAAL PLAN VOOR TESSENDERLO-CHEMIE

De ernstige milieuverontreiniging in de streek Tessenderlo-Ham is al lang bekend. Nieuw is ech-ter dat de overheid aan een be-langrijke beslissing toe is, waar-bij ze de keuze dient te maken tussen: ofwel de streek beginnen saneren, ofwel het investerings-programma van Tessenderlo-Chemie ongestoord laten, wat uitbreiding inhoudt.

Volgens BELT wil T.C. de over-heid allerminst op de hoogte brengen van haar globale uit-breidingsplannen. Mogelijk wil ze daardoor moeilijkheden voor-komen, mede door de versnippe-ning van haar aanvragen, zodat haar ware bedoelingen in mist worden gehuld, en zodat het allemaal minder milieubelastend lijkt. De gevraagde uitbreidingen verhogen het explosie-, brand-en gifgevaar voor de arbeiders, maar ook voor de vlakbij gele-gen scholen en wijken, die de laatste maanden al een zorg-wekkend aantal keren het slachtoffer zijn geweest van on-gevallen. BELT eist daarom: er mag geen enkele vergunning af-geleverd worden vooraleer er duidelijk gesaneerd is en een voorafgaand en globaal overleg over de nieuwe plannen tot stand komt tussen T.C. en de milieuoverheid.

RS

TROPENBOS

De "World Commission on Environment and Development" (WCED) hield op 28 en 29 oktober een konferentie in Brazilië. Hierop maakte een werkgroep, met steun van o.a. de Wereldbank en het Amerikaans Bureau voor Ontwikkelingssamenwerking, een plan bekend om de vernietiging van tropische regenwouden tegen te gaan en zelfs om te keren. Wetend dat jaarlijks een gebied ter grootte van Oostenrijk aan regenwoud verloren gaat, stelde de werkgroep het volgende voor: 1) in een periode van 5 jaar zal 8 miljard \$ geronseld worden ter financiering; 2) herziening van bepaalde regeringspraktijken die gericht zijn op de exploitatie en vernietiging van het tropenwoud; 3) aanmoediging van lokale herbeplantingsprojecten.

JV

VELT-KALENDER

VELT (Vereniging voor Ekologische Leef- en Teeltwijze) heeft voor 1986 een nieuwe wandkalender met als thema "Leven om te eten, of eten om te leven" uitgewerkt. De kalender bevat een hoop informatie over diverse trends in de voeding: vegetarisme, mazdaznan, makrobiotiek, antroposofische voeding, Bircher Benner, rauwkost, vasten, Vlaamse en internationale voeding, feestvoeding enz... De kalender die voorzien is van prachtige kleurenfoto's bevat ook heel wat tuintips en astrologische zaaigegevens. Je kan hem bekomen door storting van 210 fr. op rek.nr. 001-0990550-62 van VELT, Welkomstraat 18, 2220 Wommelgem.

HL

ERVARING GEZOCHT

Voor de verlaten spoorwegberm Ieper-Roeselare - momenteel een stuk wandelroute met wild achtergelaten delen en aangevoerde stortplekken - bestaan er plannen om deze om te vormen tot een viervaksweg. Er werd een actiegroep opgericht "Aktiekomitee Red de Spoorwegberm" om hiertegen te ageren. Men zoekt echter mensen die reeds ervaring hebben met dit soort actie. Kontakt opnemen met: Lucien Thierry, Kleine Stadenstraat 27, 8830 Hoogdele.

DS

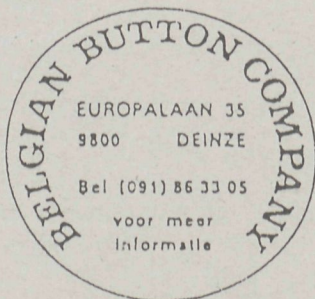

KBS BOUWT AAN EEN LEEFBARE OMGEVING

Onlangs stelde de Koning Bouwdeijnstichting (KBS) haar nieuwe programma ruimtelijke ordening voor. Het draagt als titel "Bouwen aan een leefbare wereld". De uitgangsgedachte van het programma is dat men door **samenwerking** naar een beter ruimte- en milieubeleid in de gemeente wil streven. De programmabrochure bespreekt vooreerst de uitgangspunten: samenwerking door alle betrokkenen, een beweging "pro-ruimtelijke kwaliteit" tot stand brengen en een werking gericht op de basis, dus gemeentelijk niveau. In deel 2 wordt het programma met zijn drie aktielijnen uit de doekjes gedaan. Een eerste krachtlijn is het uitvoeren en begeleiden van voorbeelden op het terrein. Vier richtingen: hoofdstraten en pleinen; kernversterking door verwerving van functies en aktiviteiten, herwaardering van de open ruimte en de geïntegreerde projecten. Deze laatste spitsen zich toe op streken die hun ruimtelijke eigenheid verloren hebben.

Een tweede krachtlijn is de kwaliteitsverkenning: hiermee wil men kleine studies die ideeën aanbrengen, stimuleren. De laatste en tevens de voornaamste krachtlijn voor de KBS is het verspreiden van bevindingen en resultaten naar de buitenwereld toe om zodoende een zo breed mogelijke beweging op gang te brengen.

MDP

BOVENSTE BESTE

BUTTONS & BADGES

Sportmanifestaties
— kongressen
— reklame
— slogans
— politiek

Europalaan 35 - 9800 Deinze - Tel. (091) 86.33.05

kalender

MILIEURAMA IS HET
MAANDBLAD VAN DE
BOND BETER LEEFMILIEU

REDAKTIE EN ADMINISTRATIE :

Aarlenstraat 25, 1040
BRUSSEL. Tel. 02/230.94.10

JAARABONNEMENT :

300 fr. te storten op rek.
nr. 427-9082201-48 van de
Bond Beter Leefmilieu v.z.w.
Steuabonnement: 500 fr.
Buitenland: 350 fr.
Los nummer: 40 fr.

HOOFDREDAKTEUR:

Dirk Van Melkebeke

REDAKTIESEKRETARIS:

Dirk Serneels

MEDEWERKERS :

Marie Aeles
Hendrik Buekens
Mark Depaepe
Lieve Grauls
Ann Kenis
Bea Lootens
Herman Lootens
Raf Stoop
Geert Suy
Jean-Luc Van den Eede
Dirk Vercammen

LAY-OUT :

Mark Depaepe

TIKWERK :

Marie Aeles
Tania De Buck

VERANTWOORDELIJKE

UITGEVER :

Dirk Van Melkebeke

COPYRIGHT :

Overname van artikels wordt
aanbevolen, mits schriftelijke
toelating en bronvermelding.

UITERAARD IS OOK DEZE
MILIEURAMA OP KRING-
LOOPPAPIER GEDRUKT.

Nog tot 8 december in het kasino te Beringen, een workshop over energie, maatschappij en cultuur, georganiseerd door het Provinciaal Museum voor het Industrieel Erfgoed, tel. 011/68 54 37.

10 december, 20 uur, "Medici tegen atoomwapens", De Volkshogeschool, Bалиestraat 58, 8000 Brugge, tel. 050/33 01 12.

Permanent in het museum van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Vautierstraat 29, 1040 Brussel, tel. 02/648 04 75: de nieuwe zaal van de mineralogie, met als één van de pronkstukken een maansteen meegebracht door Apollo-astronauten en verder een selectie prachtige kristallen.

Het Oost-West-Centrum (Consciencestraat 48, 2018 Antwerpen) organiseert verschillende keren per week kook- en andere cursussen over makrobiotiek, shiatsu, okido yoga, T'ai Chi Ch'uan, e.d.m.; volledig programma op aanvraag.

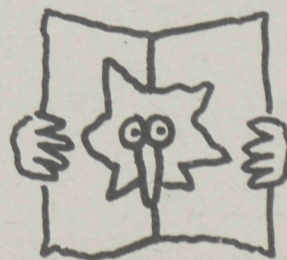
Pato, Stevingweg 1, 2600 GA Delft organiseert een 9-tal cursussen in de loop van 1986 met als onderwerp afvalwater, verzuring, licht, drinkwater, luchtverontreiniging, enz.; programma op aanvraag.

De Vereniging voor Openbaar Groen organiseert van 1986 tot 1988 weer de cursus groenambtenaar, folder met inhoud van de cursus op aanvraag, plaats en prijs worden later meegedeeld: V.V.O.G., Buiten de Smedenpoort 3, 8000 Brugge.

LG

ILLUSTRATIES

Kaft + Blz. 3: Arlette Beunen; Blz. 4&5: Zure regen boven je hoofd (Milieudefensie); Blz. 10, 13&14: A growing problem : pesticides and the third world; Blz. 18,19: Archief Milieurama; Blz. 23&25: Joris Van Reusel; Blz. 27: Dag- en nachtdieren levensgroot (Lilly De Jongh).

puzzelen

BOEKENPAKKET
TE WINNEN !

Met behulp van de hieronder gegeven lettergrepen kunnen 21 woorden gevormd worden; naast de omschrijving is ook het aantal letters gegeven. Bij een juiste oplossing verschijnt er op de eerste en vijfde verticale rij een belangrijk begrip uit het Vlaamse Milieubeleid.

De oplossingen dienen ons ten laatste op 1 februari te bereiken: Milieurama Puzzelen, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel.

U hoeft ons enkel de naam van het begrip uit het Vlaamse milieubeleid op te sturen. De winnaar en de juiste oplossing worden bekend gemaakt in de Milieurama van maart.

Lettergrepen: A/A/A/AD/AL/AN/BE/BEEN/
BLOEM/BROM/CE/CI/CI/DA/DE/DER/DI/E/EI/EL/
FA/FIETS/FIJN/HIN/HOUT/KE/LA/LAAG/LAARS/
LAN/LEEN/LEK/LI/LING/ME/MELK/MUIS/NIM/O/
PAN/PEN/PINK/REN/REU/ROD/SAP/SI/SPAR/
SPIL/STER/TA/TA/TEIT/TIEF/TIS/TRI/TY/UM/
VA/VELD/VER/WAAI/ZEN/ZON.

Oplossing van het oktober-nummer:

1. Paasbloem; 2. Erosie; 3. Strooizout; 4. Tritium; 5. Indonesië; 6. Cikade; 7. Influenza; 8. Dumpschip; 9. Elektriciteit; 10. Naverbranding; 11. Meldingsplicht; 12. Oehoe; 13. Nestkastje; 14. Onkruidverdelger; 15. Kolen; 16. Ulmus; 17. Luchthaven; 18. Tuinman; 19. Uitgestorven; 20. Uilespiegel; 21. Raketbasis.

De vier alles-behalve-ekologische aspecten van de traditionele landbouw zijn: pesticiden, monokultuur, bio-industrie en kunstmest.

Uit de juiste oplossingen werd Frank Delbecque uit Kluisbergen als winnaar geloot. Hij zal eerst-daags het beloofde boekenpakket ontvangen.

1. Bedreigd deel van de atmosfeer	
2. Lila voorjaarsbloempje	
3. Energievorm	
4. Verwoed jager	
5. Lawaaierige tweewieler	
6. Ongeletterdheid	
7. W.W.F.-symbool	
8. Ivoor	
9. Klein knaagdier	
10. Geluidsoverlast	
11. Grote varensoort	
12. Toevoegingsmiddel in voedsel	
13. Wit plantenvocht	
14. Grondstof voor zonnecellen	
15. Zeer harde houtsoort	
16. Admiraalvlinder	
17. Naaldboom	
18. Oorzaak van vervuiling	
19. Brandbaar gas	